

У свій 81 рік він, здається, повний енергії і натхнення. І не може дозволити собі надто довго бесідувати, сидючи за столом, — адже на нього чекає ще стільки справ, чимало питань треба вирішити — і церковних, і громадських, і господарських, ще стільки зустрічей — офіційних і з людьми, які звертаються до владики з усілякими проханнями.

Терпеливий і доступний, без сліду пики чи дистанції сану, з повагою спілкується з кожним. І не формально, а з інтересом молоді душою людини.

У показчику друкованих видань Софрона Мудрого — глибокої ерудиції, визначного науковця — понад дві сотні позицій. Книжки, статті, есе, збірники проповідей тощо. Під його керівництвом записано українські фонокасети, грамплатівки, відеофільми.

Здається, не існує теми, на яку не мав би власного, незалежного погляду, що обов'язково узгоджується з Христовим ученням.

— **Владико, у творі “Українська хата” Митрополит Шептицький окреслив основні напрями в розбудові незалежної української держави. Якими бачите завдання Церкви і суспільства загалом на етапі сучасному?**

— Наші духовні провідники думали, як будувати українську хату після Другої світової війни. Нині ситуація інакша. Навіть Божу ласку, ми одержали вільну незалежну державу. Маємо дякувати Господу, що Він, а не люди, відвернув третю світову війну — без бомб, без великого пролиття крові розвалили величезну імперію зла, безбожництва, царство сатани — Советський Союз, який кликав до нового світу й нового “раю” на землі, — але без Бога, без християнської основи (Хоча той Молох уже пожер мільйони жертв постріляних, засланих, жертв голодомору...). Отож, наш перший обов'язок — мусимо навчитися дякувати Всевишньому за отримані ласки. Та, вважаю, що ми унаслідували дуже вбогу українську державу. Нація вимагає ще багато праці. Майже дві генерції виховано без релігійності, без принципів християнства. У народі відібрали землю, збіжжя, хліб, після репресій і голодоморів народ став дуже знищеним, убогим, вигодованим. Імперська система переслідувала й винищувала нашу інтелігенцію, духовенство — і то велика прірва у формації духовній і релігійній. Бо інтелігенцію виховати — потрібен час, потрібна відповідна атмосфера. Також знівельована наша культура — культура селянства, освітня, загалом народу.

Звідси перед нинішньою вільною Україною — завдання реального повернення землі та хліба народу, бо мало ще має наш селянин змоги, та й знання, як господарювати так, як це роблять у цивілізованому світі. Тому ідуть за кордон заробляти гроші.

Друге — вишкіл інтелігенції, яка нині не є сформована ні в християнській ідеології, ні в національній, ні в ідеології вільного світу. Над цим працюємо.

— **Владико, якими бачите екуменічні перспективи?**

— Нещастя наше в тім, що ворог не спить. Мова про що? Про те, що спостерігаємо, — про поділ. Роз-

поділяють усе так, як і раніше, — й надалі хочуть це робити. Розділили врівизнання нашої церкви аж на три православні. Чому? Тому що: розділяй — і пануй!

Має бути одна Православна Українська Церква, якої історичне право на це більше, ніж у Москви. А їй не дають: свої не розуміють, чужі не хочуть. З іншого боку — страх перед католицтвом як таким, перед католицтвом римським, перед католицтвом українським — страх. Робиться все, щоб його не відродити на всіх українських землях. А ми сповідуємо принцип: Церква Христова заснована Христом. Христос заснував Єдину Соборну й Апостольську Церкву. Немає більше правдивих Церков і визнань. Церкву Христову поділили люди — цісарі, політики, сектанти, — а не Бог. Дякуємо Господу, що зберегла наша Київська Церква свою християнську католицьку Вселенськість, яку досягнула з хрещенням Володимира, тоді як ще не була поділена Церква східна і західна, Константинополь і Рим. І ми ніколи не робили схизми та-

їнської Греко-Католицької Церкви?

— Не запротестував Патріарх Філарет проти присутності нашої Церкви в столиці України. Ми тепер одна держава, а не схід і захід, як нас були поділили москалі, австрійці й поляки. Ми маємо право — і за кількістю віруючих греко-католиків, і за ієрархічною структурою та іншими вимогами — мати свого Патріарха. Москва втручається, перешкоджає... У Бейрут, в Лівані, є шість патріархів в одному місті — і кожен має свою церкву. І не б'ються. А Москва протестує навіть проти приїзду Папи. Це неправдиві християни — єпископи, які так роблять. Ніхто не має монополії на ласку Божу, на Церкву — тільки свобода дітей Божих.

Вірю, ми на шляху до поєднання в Христі Ісусі й у вільній Святий Соборній Українській Помісній Церкві, що над нею єдиний Патріарх, — це ідея, яку плекали минулого століття митрополит Андрій Шептицький, Йосип Сліпий, яку сповідував ще Петро Могила і яка жевріє в Україні. Якби ми

данья в школі християнської науки — не тільки валеології чи інших предметів, що лише заплутують свідомість.

Школа формує дітей. Якщо не виховуємо дитину, то в 15—17 років уже пізно за це братися. Слід виховувати людину змалку. В Івано-Франківську маємо хорошу практику в дитсадочку. Був такий випадок: шестирічна дитина повернулася до віри атеїстичних тата й маму. Приходила з садочка, сідали їсти, а вона — треба помолитися. Батьки її сварили. І тоді що зробила? Замкнулася в туалеті й молилась. Не виходила, поки не пообіцяли, що помоляться разом. Помолитися, але назавтра пішли до садочка сваритися — чого, мовляв, виховуєте нам дитину в забобонах молитовних? На що їм відповіли, що в садочку такий звичай — учать дітей молитися. Почали їм пояснювати, що не можна такого робити. Врешті ті батьки охрестилися, сповідалися, разом із дитиною причащалися, взяли шлюб.

— **Але у виховних, освітніх закладах — діти, батьки яких дотримують-**

знання, як жити згідно із Законом Божим, то хто тих дітей має навчити?

— **Батьки дезорієнтовані від життєвих труднощів...**

— Маємо розбиті родини — отих вісім мільйонів, що виїхали, — то є зруйнований народ. То ж держава! Словаччина, наприклад, має вісім мільйонів. Робоча сила виїжджає, часто цінна робоча сила. Запитую скрипаль, що виїхав зі Львова до Німеччини: Ви — скрипаль, цінний такий, що там робите, професоре? — Встидається говорити. — Та що такого? — Я вулицю замітаю, а як маю вільний час, то граю на майдані...

— **Що може змінити ситуацію? Чи маємо надіятися на політиків, на наступні вибори — чи дотримуватися засади, що все — у волі Божій?**

— Звичайно ж, мусимо збудити в народі сильне довір'я до Божого провидіння. Але й мусимо збудити свідомість того, яким важливим інструментом у житті демократичної держави є любов. Любов. Грузія — гарний приклад того, яку

вий, і — у відповідальності перед народом, своїми дітьми — на майбутність їхню вибрати гідного кандидата. Вибори — це інструмент, і церква має вчити волювати ним.

— **Але тепер використовуються облудні передвиборчі технології, часто простій людині важко відсіяти зерно від половини...**

— Вже досить наш народ мав часу за період панування безбожництва навчитися, як та облуда працює. Мені тяжче зрозуміти, бо я не бачив того світу, я не жив у ньому. Я довіряв і довіряю людям — мене легко одурити. Але ті, кому фальшиво обіцяли: все народу, фабрики робітникам, земля селянам — вже були одуреними, вже мали навчитися і тепер мислити: ти говори, що хочеш, але я знаю, я вірю. Хоч що плати, але як я бачу, що то недобре, — не хочу тієї платні, не хочу твоїх мільйонів ні за що в світі. Одразу видно людину спокійну, впевнену, Божу — і людину залякану або фальшиву, непевну — навіть зору не має щирого.

Отже, повинен народ дозрівати до цього і не боятися, бо ми — в Божих руках.

Тому закликаю: люди добрі, молитесь до Бога, щоб Він дав прозоріння, аби спинив фальш. Бог зможе спинити, а людині — дуже тяжко. Але людина також мусить бути напоготові. Дії одних проти інших будуть покарані. Бог не поблагословить праці маніпуляторів. Правда завжди вийде, чи пізніше чи скоріше, як не тут, то на другому світі — бо помруть і великі депутати, і великі президенти, і звичайні бідні дядьки. Усі помремо, все залишимо. Що з собою заберемо? — Добрі діла, нічого більше.

— **Постала ідея побудови Тарасової Церкви в Каневі. На Вашу думку, якою вона має бути?**

— Шевченкова мати родом звідси, з наших сторін, припускаємо, що була греко-католичкою, але його батько був православний. Ми — православні католики і маємо віру православну по любови Вселенської Церкви. Тому вважаю, що там повинна бути Церква для всіх відчинена — наш своєрідний Сіон. Туди не можна допускати екстремних Церков, які беруть ексклюзивне право.

Наша Церква відчинена для всіх, і тобі ніхто не скаже: ти православний, автокефал — забирайся. Христос не вчив того робити. Ми всі — діти Божі: навіть атеїсти, погани є віртуально в церкві Христовій. Я повинен пошанувати їх, повчитися.

Як я приїхав на духовну працю до Івано-Франківська, то відвідав усіх православних владик — Московського Патріархату, Автокефальної Церкви і Київського Патріархату. І кожного благав: стараймося, владки, будьмо гідними людьми. Друге — будьмо християнами, але правдивими християнами, бо маємо одну Конституцію — Євангеліє — закон любові Бога. І третє — будьмо толерантні, довіряймо один одному. Молімося разом і шануймо народ. Кожна людина є нашим ближнім, хоча може бути іншої віри, інших переконань, адже Христос молиться і за ворогів своїх.

Усі імперії повалилися, а християнська ідеологія, її фундаменти втримаються, бо вони запевнені Богом.

● Розмовляла **Леся ТКАЧ**

СТОЇМО НА ПРИНЦИПАХ ТОЛЕРАНТНОСТІ Й ЛЮБОВІ

Його гостями у Римі, в колегії св. Йосафата на пагорбі Джанікольо, було чимало представників української науково-культурної еліти. І всіх, незалежно від віросповідання, приймав щиро, із відкритою душею. Тому й знають його як людину не лише глибоко віруючу, що в монашому чині служить Богові, і не тільки як відданого Україні патріота, а й як веселу і життєрадісну людину, що вміє влучно висловитись і пожартувати.

У час пануючого атеїзму за Радянського Союзу його натхненне слово із Ватикану слухали в радіоефірі віруючі по всій Україні, — бо це було незамулене ідеологічним непотребом чисте інформаційне джерело.

У період міжконфесійних конфліктів на Галичині, де, траплялося, покійника не могли поховати, бо громада іншої конфесії не пускала до церкви, він особисто очолював похорон матері митрополита Української Автокефальної Православної Церкви.

Єпископ Софрон МУДРИЙ Чину св. Василя Великого, Ординарій Івано-Франківської Єпархії Української Греко-Католицької Церкви.

кої, яка постала потім у Константинополі, такої, як вплирається нині Москва. Київське християнство завжди було толерантне і вселенське, а те, що нас поділили, — то це зовнішні впливи.

Нині стоїмо на принципах співжиття, толерантності, розуму. І місія Католицької Церкви — впровадження цих принципів у життя. Віра не може бути обмеженою, мусить іти вільно з серця, свідомості людини й народу. Лише держави наказують, що має бути церква така, а не інакша. Наприклад, у Москві є наші люди, і нині ідуть туди працювати, та немає там жодної Української Греко-Католицької парафії. І не може бути — панує Московська Православна Церква. Так не правильно, цього Христос не хоче.

Сподіваємось, що прийдє час, коли почнемо себе спільно шанувати й усвідомимо, що мусимо дійти до єдності, — це наказ Євангелія: не ненавидіти, а любити.

І цей процес вже почався між нашою Українською Католицькою Церквою, Автокефальною і Українською Православною Київською Патріархату. Це є обов'язок наш як народу. Ми — один український народ. Отже, й Церква Христова має бути одна.

— **Як у цьому контексті розглядається ідея створення Патріархату Укра-**

самі говорили між собою, то мали б спокій, мали б одну Церкву. Але біда, що завжди є ще хтось, хто цікавиться нами. Ми не потребуємо зверхності Москви чи Риму — лише вірою визнаємо, де є перший голова церкви Христової, яку встановив Христос: “Ти є Петро, і на тім Петрі збудую церкву мою”. Іншої немає — хочемо того чи ні, — хіба відкидаємо Христа.

Правдива віра Христова — збудована на тій скалі й на тій Євангелії — і всі про те читатимемо, а тлумачимо кожен по-своєму.

— **Яким бачить Греко-Католицька Церква виховання молодого покоління?**

— Ми дякуємо Богу, що маємо можливість вибору церкви, віри, але й маємо можливість вибору добра та зла. І тут наше завдання — нести світло Божої правди людям. А для цього — навчати богословів, вводити вивчення основ християнства в школах. Увесь світ вивчає. Росія і навіть Білорусь уже дозволили богослов'ю вчити. А Україна вагається. Та ми навчаємо. Маємо свої школи, академію, теософський університет; понад сто дівчат студіюють релігієзнавство, щоб викладати катехизацію. Як школа не дозволяє, — можна в церкві вчити. Але батьки мають право вимагати в Міністерства освіти повного викла-

Біографічна довідка

Народився 1923 року на Львівщині. У 1944 році німці вивезли до Австрії. 1955 року в новітній отців Василіан (Давсон, США) склав довічні обіти чернечої професії і виїхав на подальші студії до Риму. Там здобув ступінь доктора, отримав ієрейські свячення.

Із 1994 р. — ректор Івано-Франківського Теологічно-Катехитичного Духовного інституту. З 1997 р. призначений Ординарієм Івано-Франківської Єпархії.

ся різних віросповідань. Як уникнути конфліктів при запровадженні навчання основам християнства?

— Як розв'язали ці проблеми на Заході? Демократично: школа визначає певні години і — кожен у свій час — туди приходять представники католицької, православної, протестантської, лютеранської чи іншої конфесії. У кожній церкві є суботня чи недільна школа: після Служби Божої з дітьми займаються сестри-монахині.

Звернулися студенти з різних університетів: навчати нас Слова Божого. І тепер щопонеділка мають заняття в катехитичній школі. Бо, якщо батьки не дали

силу мають вибори, яку силу має народ, що сповідує любов до своєї держави, до своєї культури.

Церква не може ангажуватися до жодної партії, це нам заборонено. Церква має стояти на лінії нейтральності, але рівноваги. Можемо лише вказати, де зло, — а де добро. Я завжди навчаю: люди Божі, добре розважайте, добре усвідомлюйте, кого обираєте, яка то людина. Звичайно, я буду вибирати людину віруючу, яка знає засади Божі, аніж людину-атеїста. Буду вибирати людину чесну в своїй праці, здібну, ніж якусь неотесану, яка не має ні культури, ні вміння. Мусимо мати той розум здоро-

ВІДГУКНІТЬСЯ, ЛЮДИ!

НАРОДНА ПІСНЯ НА МОЛОДИХ УСТАХ

Українці здавна вважалися однією з найспівучіших націй. Адже було так — ідуть люди на роботу та й співають. І в полі, і назад ідучи, і вдома за вишиванням, за прядкою, на посиденьках, на вечорницях. Так розказували мені старші люди.

А що ж співає нині наша молодь?! Примітивні нісенітниці, іноді приправлені не дуже естетичними слівцями. Як же прилучити молодь до української пісенної народної творчості? Ось два приклади — місцевий, Іскрівський, та Рівненський.

Є в нашому селі фольклорно-етнографічний ансамбль “Колиска”. Очолює його Людмила Миколаївна Букіна. Завдяки її вмінню повести за собою в “Колисці” зараз співають і старе й мале. Учасники ансамблю закохуються, одружуються, у них з’являються свої діти. Маю надію, що й вони, коли трохи підروстуть, також будуть продовжувати традицію батьків.

А ось приклад із Західної України. Здається, в лютому на українському радіо була передача “Добривдень”, гостем якої був музикант із Рівного Олександр Невже (сценічне ім’я). Він пропонує іншу систему. Не змінюючи мелодії пісні, виконуючи її в первісному звучанні, він надає їй сучасних ритмів, до яких звикла теперішня молодь.

Тож маю надію, що в нових поколіннях, як казав великий син українського народу Тарас Шевченко, “наша дума, наша пісня не вмере, не загине”, хоча гіркі роздуми на цю тему часом переймають моє серце...

• **Яків ЗІНЧЕНКО**, с. Іскра В.-Новоселківського району Донецької обл.

P.S. Користуючись нагодою, хочу звернутися до молодих членів “Просвіти”, щоб вони мені написали, бо я — інвалід І групи із вадами зору і тому маю обмежене коло спілкування.

СВІТ МУЗЕЇВ

80 РОКІВ БОРОТЬБИ ЗА ВИЖИВАННЯ

Нещодавно виповнилося 80 років Білоцерківському краєзнавчому музею (Київська область), який заснував член місцевої “Просвіти” Степан Дроздов, що за свою українознавчу діяльність зазнав переслідувань від комуністів.

У 1930-ті роки влада вилучила з музею найцінніші експонати, і їх доля до цього часу невідома.

До 1997 року Білоцерківський краєзнавчий музей мав статус обласного. Перетворення його на міський привело до втрати відділів і філіалів. Наполовину скорочено штат музею.

Музей розпочав видавати журнал, “Юр’ївський літопис”. Але через нестачу коштів пауза між двома числами журналу склала сім років.

— 80 років боротьби за виживання, — так характеризує історію Білоцерківського краєзнавчого музею його директор, заслужений працівник культури України Людмила Діденко. — Нинішнього року на святкуванні музейного ювілею священики Київського патріархату освятили прапор музею. Це — єдиний із музеїв України, що має власний прапор. За зразок слугувала корова Білоцерківського козацького полку.

Працівники Білоцерківського краєзнавчого музею були відзначені благословенною грамотою Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета.

• **Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ**

*“За горами гори,
хмарою повіти,
Засіяні горем,
кровію політи”.*
Тарас Шевченко

Я ніколи не вважав листування таким обов’язковим, необхідним, як тоді, коли на екранах наших телевізорів показували українських льотчиків, які з обледених гір вертольотами перевозили грузинів, що стали біженцями на рідній землі. Бажання висловити подяку за цей вельми людяний вчинок було таким великим (від чого ми, на жаль і на велике наше горе, відвикли), що я вирішив перегукнутися з Вами, моїми друзями, творчий і життєвий шлях яких, я переконаний у цьому, певною мірою визначив цей благородний вчинок українських льотчиків.

Наша дружба з самого початку була визначена і зміцнена не спільною долею, а швидше, незгодами наших народів. Ви — сини замученої країни, вірні “Заповітови” Великого Кобзаря, що став гімном народів, ув’язнених у тюрмі — Російській імперії (він і до цього часу ним залишається, бо цю тюрму, як виявилось, важко зруйнувати, важче, ніж ми гадали, хоча й були готові віддати за це життя).

Політика не раз доводила свою здатність звеличувати країну чи народ або, навпаки, зрівнювати із землею. Усе ж, я пере-

конаний, долею народів, безперечно, керує не політика, а божественна сила. Вірю і в те, що людство, отже, і грузинів, і українців, Усевишній не полишив поза своєю увагою і ласкою. Усе залежить від нас самих.

Із вашою Батьківщиною мене в’яже багато що: неймовірного людського тепла і радощів я зазнав у ній. Ніколи не забуду того великого для мене дня, коли у Львові, на Богдановій

ВІДКРИТИЙ ЛИСТ УКРАЇНСЬКИМ ПОЕТАМ: Дмитрові Павличку, Іванові Драчу, Павлові Мовчану

горі, разом із українською молоддю, разом із тамтешніми студентами, я свято поклявся в нашій дружбі. Ця важлива для мене подія не раз рятувала згодом мене на життєвому шляху, зупиняла від неправильних кроків і давала силу шанувати себе. Це, я вважаю, мабуть, і є моїм найбільшим людським успіхом у цьому зрадливому світі. Дні, проведені у Львові, я частенько згадую, особливо зараз, коли моя розтерзана Вітчизна переживає такий жакливий час. Переконали, Вам відомо, яке пекло панує в Грузії: найкоштовніший куточок якої — Абхазія — окупований регулярними військами Російської армії та підтримуваними нею озброєними екстремістами-сепаратистами.

Яким повинно бути їхнє нелюдство, щоб триста тисяч корінних мешканців-грузинів залишили рідну землю, усе надбане віками, могили батьків і, рятуючи своє життя, стали на шлях мучеництва і незгод, який згодом справедливо буде названо “шляхом Голгофи”. Справді, це схоже на біблійні страждання, це справжній геноцид грузинського народу. Такого новітня історія людства ще не знала, і це діється, нез-

важаючи на те, що воно пройшло через пекло німецького фашизму й російського більшовизму.

Те, що сьогодні відбувається в Абхазії, можна з переконливістю сказати, — є загальнолюдською небезпекою, на яку прогресивний світ має об’єднано і своєчасно зреагувати. Абхазія сьогодні є полігоном для випробувань світового екстремізму. Але дивно й трагічно те, що прогресивна, але політично недалекоглядна світова спільнота цього не помічає. Екстремізм невеличкої групи переріс у глобальну загрозу. Мовчорний туман, піднялася вона з кривавого болота, яке після більшовицького й фашистського терору залишилося плямою на карті душі людської. Сьо-

годнішній екстремізм генетично є спадкоємцем безперервного кровопролиття. Кров’ю, пролитою ним, окроплені станції метро, аеровокзали, майдани, вулиці, школи, церкви, палаци культури. Кров жертв екстремізму летиться сьогодні в Грузії. Хай Бог рятує Україну від того, що діється сьогодні на моїй Батьківщині. Ми бажемо щастя всім, бо добре знаємо, що є нещастя!

Ви — нащадки великого Кобзаря, нащадки поета-мученика, геніальне уявлення чи видіння якого так дивно переплелось із образом прикованого до кавказьких скель Прометей, з долею країни, “засіяної горем, кровію політи”, роздуми про яку Ваш великий пророк Вам залишив як Заповіт. Вас я маю за молодших продовжувачів справи Миколи Бажана — перекладача творів великих Руставелі, Гурамів, Вілі... Переконали, коли б цей український Байрон був сьогодні живий, прилетів би на своїх крилах до Грузії, захищав би її Свободу, звичайно ж, і честь великого українського народу, бо, захищаючи Свободу, людина звеличує свій народ.

І ще хочу попросити

З ДАВНІХ ЗАПИСІВ

Вас, щоб Ви ознайомили із цим листом сучасних українських студентів і таким чином дали мені змогу перегукнутися з молоддю тодішнього Львова, згадати безцінний для мене той день.

Передайте моїм молодим друзям, щоб вони, як зиницю ока, берегли Волю: вона здобувається дуже важко, а захищати її, виявляється, ще важче.

Скажіть українській молоді, що “за горами” є країна, їхній віковичний друг, вона з ними в часи радощів і в часи небезпеки; перекажіть їм, що людина повинна бути не лише Вільною і Незалежною, а й Визволителем, лише тоді вона виконає свій обов’язок на цій землі.

Ось що я хотів сказати Вам. Не відаю, чи спромігся я передати те, що хвилює мене сьогодні і є для мене дуже важливим.

• 26.11.1993 р., **Тамаз ЧІЛАДЗЕ**

P.S. Сказати по-правді, я про цього листа був уже забув. Випадково виявив його у своєму старому зошиті. Не зміг згадати й причину, що завадила, або чому я передумав тоді надіслати його Вам. Утім за ці роки у житті грузинського народу майже нічого не змінилось. Тому вирішив надіслати його Вам без усяких змін і доповнень.

ЛИСТИ З КРИМУ

щан просвітянськими стендами зацікавився голова міської ради Валентин Борисов. Поетеса Олена Гринник розповіла йому про творчу і видавничу роботу товариства і подарувала збірку своїх поезій “Моя Україна — любов і тривога”, а Клавдія Трубікова — добірку книг з історії України.

Севастопольці цікавилися і просвітницькою газетою “Дзвін Севастополя”, у дарунок отримували газету “Нація і держава”.

• **Володимир ПРОЦЕНКО**, голова Севастопольського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка
Світлина **Олени ГРИБНИК**

На знімках: виступає ансамбль пісні і танцю Військово-Морських Сил України; господині просвітянської виставки.

СВЯТО ІСТОРИЧНОГО БУЛЬВАРУ

Недільний, чудовий сонячний день 13 червня уласкавив міщан у кипарисових стрілках та квітучих рожах Історичного бульвару, заманюючи гучними мелодіями духових оркестрів та ритмами естрадних ансамблів. Алея заповнилася експонатами цікавих виставок різних колективів міста. Тут і Севастополь-

ське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка демонструвало на 3-х стендах свої здобутки. Рушники рідкісного українського орнаменту, вишиті українські народні костюми, виготовлені просвітянками — професійною, відомою в місті художницею Ольгою Чистяковою та майстром народної вишивки Євге-

нією Вітвицькою. Зацікавлений натовп звертався з безліччю запитань до організатора, заступника голови товариства “Просвіта” Неллі Орел, яка чекала гостей біля фотостенду “Севастопольській “Просвіті” — 15 років”.

— Мамо! Дивіться, як гарно! — вигукнув хлопчик. — Я хочу сфотогра-

фуватися!

І ось молода сім’я фотографується біля стенду “Просвіти” під державними прапорами і гарним портретом Тараса Шевченка. Пані Неллі Орел вручає хлопчику книгу видавництва “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА”. Стільки щасливих емоцій!

Крім допитливих мі-

ПОВЕРНІТЬ ЦІННОС-

Галицьке Євангеліє є одним із найстародавніших достовірних пам’яток історії культури українського народу, однак з 1144 року не видавалося і тільки фрагментно досліджувалося російськими та радянськими вченими. Хоча нині воно, як ніколи, потребує детального вивчення — як рідкісна пам’ятка історії та культури України-Русі. Є припущення, що Євангеліє було видане в с. Крилос Галицького району Івано-Франківської області, нині знаходиться в Московському державному історичному музеї, й оригінал його не видається. Мабуть, варто клопотатися про факсимільне перевидання цієї пам’ятки для подальшого дослідження. А поки що з ініціативи Українського історичного клубу та Українського університету Москви, а також Івано-Франківського краєзнавчого музею,

РЯДКИ З ЛИСТІВ

обласної “Просвіти”, Всеукраїнської громадської організації “Союз християнського відродження України” та Клубу української інтелігенції ім. Б. Лепкого в нашому місті у квітні було проведено на цю тему міжнародну наукову конференцію, на якій наших учених чомусь було негусто. І, як висловився один із виступаючих, якщо в діаспорі є люди, які дбають за славу України, то в нас, на жаль, таких обмаль. Голова обласної “Просвіти” С. Волковецький запропонував учасникам конференції звернутися до Президента України, а той, відповідно, — до Президента Росії, щоб відкрили доступ українським науковцям до вивчення Галицького Євангелія, а також порушили питання про повернення цієї історичної цінності на Батьківщину.

• **Михайлина БОДНАР**, в. о. відповідального секретаря

ЛІТОПИС РІДНОГО КРАЮ

Вчитуюсь у сторінки історико-етнографічного нариса “Церківна і Станківці” шановного Василя Юрійовича Гука, старшого наукового співробітника музею ім. Олекси Довбуша в Івано-Франківську, члена “Просвіти”. Будучи учасником визвольних змагань 40—50-х років, він був свідком гоніння греко-католицької церкви, яка була невіддільною зі своїм народом. Все це відклалося в пам’яті й викладено в

ВРАЖЕННЯ

книзі. Велика заслуга Василя Гука, що він зумів увіковічнити імена героїв ОУН-УПА, уродженців Церківни і Станківців — людей, які, незважаючи на страшні репресії, жертвовно ставали на боротьбу з загарбниками. Багато з них віддали своє життя за волю й незалежність України.

Нам потрібно зробити висновок із помилок тих не дуже давніх часів, щоб у черговий раз не дати себе обдурити!

• **Любомира ГАВРИЛІВ**, м. Івано-Франківськ

ДУМКИ ВГОЛОС

ЩО КАЖУТЬ
МОЖНОВЛАДЦІ
ТА ФАХІВЦІ?

Оцінюючи ситуацію, Л. Кучма резонно зауважив на своїй прес-конференції: “Ми ж у 1999 році мали абсолютно аналогічну ситуацію... Висновків не зробили. А тепер дивіться: в цьому році Україна закриває два нафтопереробні заводи на літо (Лисичанський та Херсонський. — В. А.) — і на 30 відсотків збільшує експорт з України нафтопродуктів. Тому відразу з’явився попит шалений... Серйозні висновки ми повинні зробити, бо уряд вимушений був прийняти адміністративні заходи. І ці заходи дають результати, але це ж можна було сісти й домовитися з головними трейдерами до того... Пусті засіки виявилися, коли був найбільший урожай хліба. Так і тут”.

Даруйте за розлогу цитату, та хочеться ж, урешті-решт, зрозуміти: хто там, на горі, тримає в руках кермо держави? Чи державний корабель пливе згідно волі хвиль та вітрів? А де ж той, хто привселюдно бив себе у могутні груди: “Донбас порожняк не ганяє!”? Очевидно, його закружляли передвиборні вітри, і йому не до компетентного, адекватного викидає часу керування урядом.

Про що ми тепер найчастіше читаємо чи чуємо у зв’язку зі згадуванням прізвища “Янукович”? Про результативні кроки уряду у розв’язанні посталих державних проблем? ЗМІ і громадськість вимушені дискутувати про нав’язане їм банальне питання: “Чи сидів глава українського уряду В. Янукович, чи на нарах “парився” його двійник?”

Та повернімося до дій Прем’єра щодо виходу з паливної кризи. Він, як відданий прихильник радянського командно-адміністративного методу керівництва, зібрав отих, згаданих Президентом, головних трейдерів, сказав їм, що про них думає, і пішли вони на прес-конференцію.

За словами керівника мережі автозаправних станцій НАК “Нафтогаз” В. Дробота, нафтовики, виконуючи наказ уряду, збили ціну, як могли. “Найближчим часом зниження цін у нашій мережі не буде. Оскільки запаси НАК “Нафтогаз” не дозволяють знизити ці-

СПОЧАТКУ ЗНИКЛО ЗЕРНО, ТЕПЕР ПАЛЬ- НЕ. ЩО ЩЕЗНЕ ЗАВ-

Не встигли ми відійти від різкого стрибка цін на хлібо-булочні вироби та крупи, як із наближенням жнив і літніх відпусток шалено піднялися ціни на пальне.

Малюнок С. Євтушенка

ни”, — уточнив В. Дробот.

Нафта пішла на експорт, то де її тепер узяти в Україні?

Ситуація на ринку пального в Україні занадто серйозна. “Була можливість створити запас пального, знали, що ціни зростатимуть, мали гроші, але розтринкали їх... — доповнює Президента його радник, один із наших кращих дослідників економіки Анатолій Гальчинський. — Де допустимі межі підвищення цін, яке обов’язково буде і після якого треба реалізовувати політику жорсткої монетарної рестрикції (обмеження — В. А.)? Можливо, це треба робити сьогодні, а може, ми вже запізнилися... За моїми оцінками, тиск Росії на енергетичну лінію триватиме доти, доки Україна не почне поступатися своїми політичними позиціями. А цього ніколи не буде. І такий тиск в майбутньому посилюватиметься. І не дай, Боже, Росія першою вступить до СОТ, тоді нас, узагалі, поставлять на коліна”.

Ще раз процитуємо Президента: “Пусті засіки виявилися, коли був найбільший урожай хлі-

ба”. Уточнимо, що державне зерно було продане на зарубіжних ринках, бо минулі роки в Європі (через повені та інші природні стихії) були неврожайними. Одержані кошти не потрапили до казни, а осіли в бездонних кишнях спекулянтів-можновладців та їхніх компаньйонів — зернотрейдерів. Одного з учасників здійсненої операції, аграрного міністра С. Рижукі, “покарали” — пересадили з міністерського крісла в губернаторське. Віце-прем’єр І. Кириленко, який відповідає за аграрний блок в уряді, “вийшов сухим із води”. Щоправда, його “пішли” з поста глави Аграрної партії. І далі все тихо й спокійно.

ЗА АБСОЛЮТНО СХОЖИМ СЦЕНАРИЄМ

розвиваються події також на ринку пального.

Дехто, спостерігаючи за діями “донецьких”, навіть висуває версію про чітко сплановані ними антиукраїнські акції в державному масштабі. Нісенітниця, звичайно. Але й зернова криза, й паливна не

лише б’ють по інтересах українських громадян, але й шкодять нашій державі, додаючи до її так негативного у світі іміджу ще кілька дьогтевих мазків.

Столичні транспортники пікетують міську адміністрацію, вимагаючи підвищення ціни проїзду в міському транспорті. У Львові водії маршруток вимагають підвищити ціну на проїзд до півтори гривні...

Народний депутат Микола Одайник переконаний, що останні події в Україні — результат цілеспрямованої діяльності чинної влади: “Ті, хто пройшовся по магазинах та ринках, одразу помітили, що вслід за цінами на пальне піднялися й ціни на продукти та товари. І тому, якщо ціни на бензин та дизпальне й будуть знижені на 5—10, максимум 15 відсотків, а піднялися вони, до речі, на 50 відсотків, то ціни на продукти вже не знизяться”.

Якщо продовжити розвиток думок народного депутата, то справді недосяжними стають для сприйняття пояснення вітчизняних нафтопереробників. На їхню думку, подорожчання пального є об’єктивним і пов’язане виключно з уже згадуваною ситуацією на світовому ринку. Мовляв, у червні тонна російської нафти для переробників в Україні коштувала 220 доларів, тоді як у травні минулого року її ціна становила 115 доларів.

Союзником нафтопереробників виступив і Антимонопольний комітет України. “АМКУ дійшов висновку, що головною причиною цінового зростання є рекордне — 40 відсотків і більше — підвищення світових цін на нафту”, — говориться в заяві АМКУ.

Але потім доповнив своє бачення причин паливної кризи: українську ситуацію ускладнила нестійка внутрішня кон’юнктура, на яку суттєво вплинули, по-перше, зупинка нафтопереробних заводів, по-друге, зростання експорту

(вивезення з метою власної наживи) нафтопродуктів з України.

Тут, здається, є слушна нагода розшифрувати цивілізоване розуміння дружніх, добросусідських (і так далі) міждержавних стосунків, адже цю тему до самовиснаження експлуатують опоненти В. Ющенка.

Хоч нинішній Росії по дорозі саме з В. Ющенком — лідером-фахівцем, здатним гідно представляти сучасну українську державу, що повинна мати взаємовигідні стосунки зі всіма сусідами як на Заході, так і на Сході. Геоекономічна перевага Росії, насамперед, у природно-ресурсному потенціалі, може бути успішно доповнена технологічним українським ресурсом тощо.

На вістрі співробітництва обох країн повинні стати конкретні справи в економіці, промисловості, гуманітарній сфері, а не лише політичні діалоги та показові шоу, наприклад, із колективним приготуванням 70-кілограмового вареника, до чого були взятися колишні віце-прем’єри В. Матвієнко та В. Семиноженко... Та ще — різні пропагандистські “Роки Росії в Україні” й навпаки...

У світі немало країн, які не мають власних джерел енергопостачання. Та ж Німеччина, наприклад. Але кожна держава (якщо вона справді незалежна й очолювана фахівцями-патріотами) благополучно розв’язує виникаючі проблеми.

Україна навіть на тринадцятому році самостійності не спромоглася знайти альтернативні російським джерела надходження нафтопродуктів. Бо її сервілістично налаштовані, меркантильні провідники не прагнули того.

А по-батьківськи картаючий уряд В. Януковича Президент, який нині всюди декларує своє бажання пожити в “Україні без Кучми”, далі філософствування та моралізування не йде. Рідним, хоча й недолугим, дітям усе пробавають. Тим більше, що нафтові компанії є одним із основних джерел фінансування різних політичних кампаній. Розрахунок у режимі паливної кризи філігранно точний — до осені мати гідний фінансовий резерв для підтримки “єдиного кандидата” від діючої влади. Тим більше, що подібна схема була успішно випробувана на попередніх президентських виборах.

• **Віталій АБЛІЦОВ,**
м. Київ

SOS

Голові Київської міської державної адміністрації п. Олександр ОМЕЛЬЧЕНКУ

ДЕПУТАТСЬКИЙ ЗАПИТ

Про ігнорування Київською міською державною адміністрацією Конституції України в діянці державної мови та закону про рекламу

Олександр Олександровичу!

Вкотре звертаюся до Вас із депутатським запитом, що в столичному місті Києві посадові особи місцевого самоврядування повністю усунулися від виконання 10 статті Конституції, а відтак і рішення Конституційного Суду й Закону про рекламу.

Незважаючи на те, що в Законі про рекламу записано, що вона здійснюється виключно українською мовою, російська й надалі залишається широко вживаною в рекламі. Скажімо, — у торговельно-розважальному комплексі “Глобус”: зокрема “Снежная королева” і цілий ряд рекламних вивісок та інформація на вітринах крамниць. Наприклад, “проводиться распродажа товаров”. На початку Музейного провулку недавно відкрито крамницю із назвою “Даниэль”. Якщо відвідати Львівську площу, то в торговельному комплексі більшість реклами — російською мовою. Приміром,

ЯК МЕРІЯ РУСИФІКУЄ СТОЛИЦЮ

“правое крыло — все меха”, “левое крыло — все меха” і т. д.

За підписом Вашого заступника І. Данькевича ще в березні надійшла відповідь народному депутату І. Стойку, що у згадані крамниці відіслані листи з вимогою, щоб реклама здійснювалася відповідно до закону. Минуло вже кілька місяців, а змін не відбулося. Реклама в цих крамницях так і залишилася — російською мовою. А про додаткові результати, як сказано в листі, ще буде повідомлено, проте інформації до нинішнього дня так і немає. До цього ще додалася російська реклама на великому щиті в переході з метро “Хрещатик” на “Незалежність” — “Здоровье—Украина”.

Така ж ситуація із перейменованими вулицями. Наприклад, вулиця Смірнова-Ласточкина перейменована на Вознесенський узвіз. А що можна побачити реально: з одного боку Вознесенський узвіз, а з іншого — навіть з’явилася новенька табличка з написом “Смірнова—Ласточкина”. Із цього можна зробити висновок, що пани Данькевич і Петік, які відповідають у КМДА за цю ділянку роботи, дотримуються подвійної моралі. До речі, пан Петік має досить великий досвід роботи в моралі, коли провалив справу вирішення приміщення для Музею Шістдесятиництва, створення якого Ви особисто двічі гарантували Надії Світличній.

Сумна справа і з використанням української мови в транспорті Києва. Керівник управління внутрішньої політики О. Петік у листі-відповіді народному депутату І. Стойкові відзначив, що в Києві розроблена програма “Українська мова до 2005 року”. Проте вона тільки на папері, а пан Петік нею прикривається. Видається, що для Данькевича і Петіка процес русифікації на транспорті в Києві — найбільше досягнення в роботі.

Переважно від пана Данькевича надходять бюрократичні відписки, які свідчать про те, що питання державної мови в КМДА є другорядним, і ніхто не проводить ніякої роботи. Тому розроблена програма щодо розвитку української мови до 2005 року вже провалена, і пан Петік повинен би за це відповідати. У листах-відповідях на звернення народних депутатів говориться: “Факти, які були наведені в листі, мали місце. За результатами розгляду скарги, вжито відповідних заходів. На чергових інструктажах до відома контролерів і кондукторів КП “Київ-електротранс” ще раз наголошено на необхідності неухильного виконання рішення Конституційного Суду, що регламентує вживання української мови як державної в публічних сферах суспільного життя, в тому числі на транспорті”.

На жаль, у транспорті переважно зву-

чить російськомовна музика. На маршрутах 24, 34, 32, тролейбусів в Оболонському районі кондуктори-контролери як використовували російську мову, так і продовжують це робити. А на зауваження реагують так: “Пошел вон с этой мовой”, “Я буду разговаривать, как захочу”.

Не вирішено питання стосовно прокручування на повний голос біля ринків, зокрема “Явір”, “Оболонь”, “Лісовий”, низькопробної музичної продукції. Звучить примітивна музика, часто з вульгарними текстами, яку змушені слухати громадяни, що очікують на тролейбуси й маршрутки.

Прошу Вас, Олександр Олександровичу, у відповідності до Конституції і рішення Конституційного Суду від 14 грудня 1999 року, а також згідно із Законом про рекламу вирішити питання безумовного дотримання статусу державної мови в рекламній сфері і в транспорті столиці України. А також знайти вирішення проблеми звучання музичних записів у громадських місцях.

Відповідь прошу надіслати на адресу: м. Київ, вул. Грушевського, 5, Верховна Рада.

З повагою,

Народний депутат України
П. МОВЧАН

ЗНОВУ ПРО МОВУ

Мало хто з пересічних українців знає щось про нову Державну програму розвитку й функціонування української мови на період 2004—2010 рр. Ходимо собі на роботу, говоримо українською, а вдома потроху звикаємо до неприємного телебачення з його диявольським кривлянням і не нашою мовою. Отже, в тому, що сталося з українською мовою в Україні, винна таки державна політика. Хтось заперечить, що мовної політики в нас узагалі немає. Це неправда, вона є з моменту утворення будь-якої держави і зникає разом із нею. Результат мовної політики завжди певним чином відображає інтереси впливових людей у суспільстві. Тут справді кожен українець має над чим задуматися.

А що таке мовна політика? Це намагання змінити поведінку громадянства в процесі щоденного

вибору мови. Людина це робитиме лише тоді, коли бачитиме особисту користь або захоче уникнути незручностей. Жодна агітація і заклики любити українську мову не діятимуть, як не подіяли дотепер. До речі, надто багато людей просто ототожнюють українську державну й українську етнічну рідну мову. Через плутанину понять для декого може бути відкриттям те, що держав-

право й можливість користуватися рідною, національною мовою в колі родини й національного товариства.

Роль державної мови особливо помітна тепер, коли відбувається швидка глобалізація світового капіталу. У зв'язку з цим іншомовність і “ненашість” багатьох телепрограм, преси та іншої друкованої продукції свідчить про те, що хтось нав'яже нам чу-

мування й захисту від домінування чужих інтересів у сучасній інформаційній війні. Чим більший авторитет має мова, тим сильнішим світовим конкурентом є держава, тим гарантованіше може вибороти для своїх громадян достойний рівень життя й світовий імідж. Сумнозвісний шахтар, який не визнавав державної мови й надав перевагу ковбасі, залишився в програвші, бо

зуміння приходить повільно і, на жаль, запізно. Тому роль держави зводиться до того, щоб допомогти кожному громадянину зрозуміти призначення державної мови, привчити нас шанувати її у щоденному житті. Коли інформація про значення державної мови стане доступною, першими повинні стати на її оборону ті, хто оголосив себе захисниками бідних і знедолених. Кожному стане зрозуміло, хто, не шануючи державної мови, зумисно чи мимоволі діє не на користь власної держави й цим зменшує шанси всіх громадян на достойніше і багатше життя. Насправді вся мовна політика зводиться до звичайної економіки. Доки в Україні зрікання державної мови для декого буде вигідним бізнесом, решта громадян приречені на бідність.

Володимир ФЕРЕНЦ, м. Івано-Франківськ

МОВНА ПОЛІТИКА

на мова фактичного мовного питання й не стосується. Вона є складовою державного будівництва та основою громадянського суспільства як прапор, герб, уряд і Верховна Рада. Тому вільна політика вільної держави зводиться до привчання людей поводитися як громадяни і, як добрі громадяни, спілкуватися державною мовою. Від цього абсолютно не змінюється

жу мову, культуру, здристь до чужого способу життя й цим нищить нашу віру в себе. Це прихована війна, яку ведуть проти нас усміхнені, виховані, але чужі нам люди. Вони всього лише дбають про свій зиск і прагнуть жити ще краще, витрачаючи менше.

Державна мова давно вже перестала бути тільки чинником самовизначення. Вона є способом стри-

в результаті втратив гроші для її придбання. Мільйони заробітчани, тиняючись Європою, бачачи, як там шанують державну мову, так і не зрозуміли, що значить для них мова власної держави, і що вона важить у грошах. Дуже складно, майже неймовірно, простій людині побачити якийсь конкретний зв'язок між власним добробутом і державною мовою. Само собою таке ро-

ЗАПАМ'ЯТАЙМО!

Іноді здається, що не ми, українці, молимо Бога, щоб допоміг нам збудувати Українську державу й захистив нашу духовність, мову й культуру, а сам Бог просить нас, щоб берегли Україну, дбали про її захист, та ми Його не чуємо, бо більшість із нас — спить, спить і спить на дарованій нам волі...

Якби ми не були заражені малоросійством, нам би на 13-му році Української державності жоден негідник не посмів колоти очі нашим націоналізмом. І дорікають, і залякують цим націоналізмом, бо ми ж і досі його боїмося, тобто, природного стану кожної нормальної нації боїмося. Не націоналізму нам треба боятися, а нашого хронічного малоросійства, яке обеззброює нас при найменшому порусі до незалежності.

Василя Стуса також мучила наша клята половинчистість:

О царство півсердець, півнадій, півпричалів, Півзамірів царство, півзмаг і півдуш.

Отакі ми! І з оцим нашим в р о д ж е н и м “пів-” ще й нарікаємо, що в нас не так, як у людей, що ми й досі не маємо ні долі, ні талану, ні вільної України... Як це не боляче, але я дуже підозрюю, що ми й нарікаємо не з усією тугою-печаллю, а всього лише з “пів-”, так, для годиться, для кращого травлення шлунка.

Піввидющі, півдушні, піврішучі, півнаполегливі, півчисленні на мітингах і на виборах півборці! Не нарікайте ж, що замість того, чого давно вже добились інші народи, ви й досі маєте всього лише повну дулю!

Василь ЗАХАРЧЕНКО, м. Черкаси

РЕПЛІКА

ПОТРІБНА «ШВИДКА»... ДЛЯ МОВИ

Я купив евкаліптову ефірну олію фірми “Ароматика” і задоволений наслідками її застосування. Проте мушу зазначити, що вкладиш оформлено неграмотно. “Закрити очі” означає ВМЕРТИ. Очі закривають покійнику. Ви пропонуєте лікувати ТРУП. По-тутешньому очі заплющують. Окрім того, МОЗ ніколи не був Мінздравом. Такої установи в Україні немає. Українське слово “суміш” — зрозуміліше простим людям, ніж чуже з латинською основою “композиція”. Можливо, й вираз “не маєте неприємних відчуттів” було б краще, ніж “не відчуваєте дискомфорт(у)”. Слово “роздратування” (нервово?) у такому контексті взагалі дивне. Чи малося на увазі “подрознення шкіри”? Російськомовний супровід тексту в Україні — це вже колоніальна по-

літика. Пишіть тоді ще й по-польськи, і по-кримськотатарськи. А чим грек із Мелітополя гірший? Мову свого українського громадянства в Україні всі знають і вивчають у школі. Не треба ображати наших українських росіян підозрою, ніби вони такі слабкі інтелектом, що не можуть зрозуміти української. Не треба виштовхувати їх із числа українських громадян, ніби чужаків, і не треба нав'язувати решті образ росіянина як колонізатора-чужака чи окупанта. Тим самим ви розпалюєте в Україні міжнаціональну ворожнечу. Крім того, на упаковці взагалі відсутній опис українською мовою, що є грубим порушенням Конституції України, українських законів про мови і про права споживача, — а це вже підстава для судових позовів. Сподіваюся, люди з фірми “Ароматика” шануватимуть споконвічний голос землі, по якій вони ходять. Будемо так вважати, з добром і миром.

В. РАДЧУК, працівник НАНУ, експерт із мовного законодавства

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

Коханих тримають при собі для вічної (пожиттєвої) пам'яті про неповторне. Повторювана любов є антилюбов, є ненависть.

Не кажіть про своє життя в минулому часі.

Те, чого очікуєш, ніколи не збігається з тим, чого дочекаєшся. От і звільнився від чекання. Тим більше, що в неочікуваному завжди є щось знайоме.

Не люблю метушливих і різких рухів: вони спроможні сполохати думку.

Нові люди потрібні для підтвердження й розвитку старих думок.

Любов — це ріка, а в багатьох — болото.

Володимир БРЮГГЕН: ІЗ БЛОКНОТІВ

Книжкове уявлення про життя врешті-решт замінюється життєвим уявленням про книги.

Самотність — це думка. Це — сон. Це — пам'ять. Це — воля.

О, як потрібні люди, які не порушують твоєї самотності!

Особистість повторює й варіює себе; безособовість повторює й варіює інших.

Віддатися на волю страхів — волю загубити.

Чудову думку висловив Микола Амосов: людина здорова настільки, наскільки вона розумна й наскільки в ній присутня сила волі.

Після нереального життя реальність треба споживати маленькими ковтками.

Якщо не дивуватимеш себе самого щодня, то хто інший подивує тебе?

Сни підкидають стільки різноманітних символів, що життя й справді стає цілком символічним.

Сон — криголам, який таранить тороси днів.

Так, у письменника повинна бути книга, після якої від нього залишається дуже мало або й зовсім нічого не лишається.

Розмови про минуле охолоджують і заспокоюють жінок; роз-

мови про майбутнє їх збуджують, запалюють.

А чоловіки байдужі до майбутнього й безпам'ятні до минулого.

Є люди, позбавлені любовного імунітету.

Звичайна картинка: старіючого мужичка жінка загорнула в кон.

Освідчитися в коханні?.. Значить — узяти зобов'язання бачити у снах тільки одну людину.

Підміна реальності мріями дає літературу; підміна мрії реальністю дає одужання від кохання, чого я завжди боявся.

Володимир БРЮГГЕН, м. Харків

ЩОДЕННИК

«КИСЛОТНИЙ» ДОЩ НА НАШІ МІЗКИ

Із Законом про мови в нас не все гаразд. Він “провалюється” в усіх сферах нашого буття.

Такі зсуви чужомовної продукції особливо інтенсивні в східних та південних регіонах. Стосується це й Одещини. У самій Одесі з її мільйонним (я заокруглюю) населенням, з якого більше половини — українці, видається всього дві-три українськомовні газети (до того ж, мізерними тиражами), тоді як російськомовних — у кілька, ба навіть у кільканадцять, разів більше, і їхня кількість постійно зростає (цікаво, хто їх так щедро фінансує?)

“Кислотним” дощем на дерево української мови падають і ті слова-покручі, що часто зринають із вуст уже дуже набридлої Верки Сердючки (люди називають її трохи інакше). Перекривають кисень українській мові й церковнослужителі Московського патріархату, які роблять відправу в храмах російською; не кращим чином послуговується нам і передача “Подробно” з Кисельовим, де часто “через ввічливість” до ведучого співрозмовники переходять на російську (невже не знайдеться в нас українського Кисельова?!)

Між іншим, 2004 рік оголошено роком Польщі в Україні. Але ще жодного виступу польських митців мені не довелося ні побачити, ні почути. Це що, може, північний сусід, як у старі часи, домагається від нас — “не пушчаты”..?

Зрештою, чому це такий шалений наплив російських гастролерів в Україну? Їх що — в Росії вже не сприймають? Набридли? Чи, може, в нас вони мають більший куш? А може, і те, й друге?..

Не можу не сказати ще про одне: про нашу класику — про немеркнучі драматичні твори “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці” та “За двома зайцями” М. Старицького, “Наталку Полтавку” І. Котляревського, “Шельменко-Денщик” Г. Квітки-Основ'яненка та ін. Яким метаморфозам піддаються вони! Створюючи за нашими класичними сюжетами фільми, оті знову-таки пугачові й іже з ними режисери й виконавці ролей паплюжать ці твори, спотворюють образи, подають їх у карикатурній інтерпретації (розрахованій на тулість “хохлів”), що, крім огиди, нічого іншого не викликають.

Дивившись на все це — як чужинці верховодять в Україні, як ґвалтують нашу культуру й мову, як принижують нас — і нестерпно стає на душі!

Мені, одверто кажучи, дуже імпонують наші сусіди-молдовани: який вони вчинили спротив, коли їхній президент хотів було надати російській мові статус державної! Не дозволили. Захистили рідну мову. Молодці!

Нам би повчитися в них. Є, власне, мудрий вислів В. Ющенка: “Хочете знищити державу — заберіть у неї мову”. Люди! Прокиньмося від летаргічного сну, глибоко проймімося змістом слів Ющенка і вибудуймо непроникний заслін для захисту нашої мови і нашої держави! Поки не пізно.

Володимир ВДОВИЧЕНКО, учитель-пенсіонер, лауреат літературної премії ім. Степана Олійника, смт. Саврань Одеської обл.

Закінчення. Поч. на с. 13

шматок золота. Чоловік мені каже: "Дивись, неначе сонце лягло". Я від тієї краси подих затамувала — раптом уявила, що це справді сонце впало. Розумієте, чим більше на цій землі людей буде захоплюватися красою і берегти її, тим більше вони будуть обніматися Господнє. Наш святий обов'язок досаджувати сади, які Господь посадив, щоб продовжувалося життя, щоб краса продовжувалася. Так і серед людей: ідуть діди наші, ідуть батьки, сходять від дітей до онуків, тобто, на цю землю йде сходження молоде, яке продовжує в собі Господа.

ХТО ТИ НА ЦІЙ ЗЕМЛІ?

— **Пані Ніно, у Вашій творчій біографії були складні періоди. Пригадується, навіть певний час Ви не виступали в концертах. Тоді ще говорили про чорні цензурські списки. Молоде покоління Ваших шанувальників і не здогадується, що колись, при СРСР, Вам якийсь час заборонили виступати в урядових концертах. Ваш спогад буде пізнавальним для молоді. Але — згадується те нині з посмішкою чи зі смутком і прикрістю?**

— Дещо з посмішкою, а дещо зі смутком. Згадується іноді таке. Я була якраз вагітна другою дитиною (п'ятий місяць), а старший хлопчик — йому було десь біля рочки — лежав у лікарні. Нас примушували ходити на репетиції з приводу останнього, 24-го за радянських часів, з'їзду Компартії України, що відбувався в Палаці культури "Україна". І вдень і вночі ми там готувалися; поки перевдягнешся, доберешся додому, — ніч. Я не до синочка в ті дні поспішала, а на репетиції. Так от, на здачу концерту я приїхала о десятий ранку. Пам'ятаю, була така заметіль — я ледь добралася: фізично важко було неймовірно. Заходжу через службовий вхід. Для того, щоб можна було потрапити в Палац "Україна", всім треба було щодня поновлювати перепустку. Мене зустрічає наш адміністратор Іван Іванович Синельник і непроникно каже: "А ти не заслужила..." Я ледь видавила з себе: "Ну, що ж, — не заслужила, так не заслужила". І не тільки я не заслужила: Валі Ковальській сказали те ж саме. Вона в страшному стані пішла додому, а я остовапіла: що робити? Я була, як опудало-взірець для всіх, на мене треба було дивитися всі ці дні: мовляв, вагітна, а ходити на репетиції, — всі однакові, без винятків готуються до з'їзду. І раптом в останній день опудало виявилось непотрібним. Якось зібрала себе докупил, з великим животом добралася до сина в лікарню, замотую його в ковдрочку і забираю. Мені треба було цю вагу нести додому. А в мене навіть не було грошей на тролейбус, я не могла купити квиток. Думала: "Боже, а як до мене підійде контролер... Що я йому скажу?" На щастя, він не підійшов. Але я, будучи в такому страху, не посміла сісти вже в інший автобус, щоб піднятися нагору — до масиву. Ми жили тоді на Куренівці, на Вітряних горах. Кілометрів зо два я йшла пішки. По дорозі зачепилася за ковдрочку сина, що обвисла знизу, впали обое, точніше, троє. Упали в сніг, і я не вдала синочка, він навіть

НІНА МАТВІЄНКО: «Я ВСЕ ЖИТТЯ НАМАГАЮСЯ ВІДІМКНУТИ СИНЄ НЕБО»

засміявся, подивився і видихнув: "Мамо". А я: "Ой, синку", — плачу і знову загортаю в снігу в цю ковдрочку. Підняла і донесла додому. Зміряла йому температуру: при температурі син. Я бачила, які в нього губки гарячі. Бігом викликала лікаря. Коли прийшов лікар, я не витримала і все йому розповіла. А він на мене дивиться і каже: "Навіщо воно вам? Краще рятуйте своїх дітей. Це найважливіше в житті". Якби він цього не сказав, не знаю, як я до вечора дотягла б. Коли другий син народився, він був обмотаний весь пуповиною. На щастя, все обійшлося добре.

— А мотивація такого ставлення до Вас?

— "Не заслужила". Тому так жорстоко мене використали. Я 17 років була невізна. Те саме: "не заслужила". Націоналістка. Співала тільки українські пісні і не співала російських. А в мене просто була така упередженість: там співає Зікіна, а тут, в Україні, буду я — українське співати. Хоча в дитинстві співала пісні Людмили Зікіної в школі-інтернаті російською мовою. Ну, то школа-інтернат, що дадуть, те й співаеш.

У Києві я познайомилася зі своїм майбутнім чоловіком — художником Петром Гончаром, з його неординарним батьком. Я відчувала, що є інші обов'язки в цьому житті, є слово велике — Батьківщина, є Україна, і що питання "хто ти?" й до нині стоїть на повен зріп. Хто ти? Це найбільша відповідальність у житті. Найбільша. Хто на цій землі? Патріот чи байдужий споживач, чи навіть просто сміття...

Кожен виконує свою місію по-своєму. Мені Бог призначив співати. Чому, скажімо, нам не давали в радянські часи співати наші прекрасні мелодії, які так хвилюють серце? А тому, мабуть, що у вищих органах влади знали, що ці пісні піднімають дух українця, сту-

кають йому прямо в серце пальчиком. І Бог на той стук відкривав серця і повертав їх одне до одного обличчям любові.

— **Є такі подорожі й зустрічі, які змінюють нас. Думається, та подорож, яка була присвячена трагічній даті — 70-річчю голодомору в Україні, — відкрила для Вас ще якісь факти істинної людяності й жертвності, які вселяють християнський оптимізм?**

— Запав у пам'ять такий факт. Але я його чула, як-то кажуть, не з першоджерел. Уявіть, голодна мати давала своїй голодній дитині смоктати пальчик. Дитина просмоктувала його до такої міри, що живилася кров'ю матері. І таким чином вижила. А взагалі, на історичній сторінці голодомору проступає щось сатанинське...

Є штучні речі (той же голодомор), створені тиранами, і є Божя кара для людей. Але ця штучність набагато страшніша. Лютували сталінці, а в цей час буяла природа. Мені мати казала: "Всі роки родило надзвичайно. У тих, хто в колгосп не ходив, усе забирали, і люди вимирали. А хто ходив, той міг буряку красти, або давали буряка додому. Однак на одному буряку теж не виживеш". І водночас — як сади буяли, яке жито було! Мама розповідала: "Не родить роками, а тут родило!" І голод! Але Бог показував, що він сильніший, природа сильніша, ніж штучність людської жорстокості.

А бува, коли людина в протизвагу дару Господньому — миру в собі — несе у світ зло, то неминучі жажливі зливи і катастрофи, всякі потрясіння земні. Не витримує земля люті людської.

Коли є свята людина, то щасливий той край, де вона живе, бо цей подвижник чистить землю своєю у величезному радіусі своєю присутністю. І біда там, де є сатанинська людина, там

потрясіння відбуваються.

— **Чимала частина молоді захоплюється в злочинності, в наркоманії, в розпусті. Що Ви думаєте з цього приводу? З чийого лихого посилу це відбувається?**

— Тут не можна шукати винних. Це родова чистка йде. Що по роду заслужила людина, те на якомусь коліні має відбутися.

— **Людина, що ходить у церкву і молиться, може цього минути?**

— Навіть не в цьому річ. У багатьох селах немає церков. Церква — це душа ваша, це найбільша церква. І якщо ви маєте храм Божий у душі, то ви не будете таких вчинків робити. Якщо батьки не відмолили родових гріхів, вони тягарем лягають на долю дітей. І людина тоді може шукати для себе смерті в тій чи іншій формі.

"МАМО, ДАВАЙТЕ ЗАСПІВАЄМО..."

— **Розкажіть про Вашу сім'ю. Хто з дітей Вам найближчий — у тому розумінні, чи став хтось артистом, музикантом, чи, як батько, — всі художники?**

— Всі пішли в батька. Сини Іван та Андрій — художники. Донька Антоніна також займається справою мистецькою, працює в галереї. Вона закінчила музичну школу імені М. Лисенка, потім — Інститут культури й мистецтва. Але життя її повернуло до того, до чого вона мала прийти, точніше, повернутися до образу-творчого мистецтва.

Але всі мої діти дуже люблять спів і співати. Вони через пісню прийшли до малювання. Змалечку виховувалися в атмосфері дивовижної музики (у нас дуже багато записів), то тепер шукають щось таке близьке до народного, щоб теж було чисте, справжнє.

— **А буває таке: сім'я у зборі, і всі співають?**

— Переважно сини були такими ініціаторами: "Ма-

мо, давайте, заспіваємо оту..." Це відбувалося здебільшого спонтанно. Особливо колядки-щедрівки колись ми всі разом співали. Але діти підросли, тепер син уже біжить, із кумами своїми вечір проводить, у другого теж — своє життя, Тоня вийшла заміж — більше у сватів. Ми теж двоє кудись біжимо — до друзів на виставки та презентації... Багато чого вже не так, як було раніше. Це нормально. Так мало бути. Ми, як-то кажуть, нагодували дітей піснями, а вони тепер розносять їх у своїх серцях туди, де вони спілкуються.

— А чи малюєте Ви?

— Коли я по телефону розмовляю, я обов'язково малюю якісь обличчя, кучерики, вазончики, квітки. Інколи художники дивляться і кажуть, що це гарно. Ну, це не серйозно. Так, для мене. Я тільки люблю ручкою малювати, олівцем — ні.

— Що Ви думаєте про авангард?

— Мені здається, що це щось грубе. Це невірноважність душі, помислів, характеру, тобто, відсутність гармонії, що виливається в чудернацькі абстракції. Вони мені неприємні, — я люблю злагодженість зі світом, коли відчуваєш умиротвореність, причетність, хочеш до живої краси прилучитися, бо вона — вираз твого стану. А там — гармидер у душі. Я авангард не стільки не люблю, скільки не розумію. І осуджувати не смію. Ну, така людина, саме із таким характером, з таким виміром свого світосприйняття і свого стану.

ЖИТТЯ-БУТТЯ

— Ваша улюблена страва?

— Борщ щавлевий червоний.

— А самі готуєте?

— Звісно, готую.

— Улюблений напій?

— Я дуже люблю компоти із сухофруктів. Люблю соки, зроблені з овочів. Цілу зиму ми пили сік із гарбуза, яблука, моркви, буряка...

— Тобто, це був такий коктейль?

— Так. Ми додавали туди трошки лимона й олійки. Тому що морквяний сік без олійки не п'ється, інакше не засвоїться каротин, а він дуже корисний для крові.

— Чи є у Вас авто? Як-

що є, то чи водите Ви машину?

— У нас є "Славута". Мені її заборонили подарувати. Я вже закінчила курси і помаленьку її воджу. Чоловік їздить, але і я цю справу освоюю. Щоправда, так складається ситуація, що не щодня доводиться їздити, навіть не щотижня. Тому забувається. Я скажу, що "Славута" — не дуже досконала машина. Чоловік казав: "Спочатку на цій машині повчись, а тоді будеш на крашій". А на "Славути" швидкості погано регулюються. То як же навчисься? Усе-таки треба на добрій машині вчитися. Щоб був спокій, не було паніки.

— А чи бували Ви в нічних клубах?

— Перший раз була у Франції, у нічному клубі-казино. І вперше бачила голих дівчат та їх танці... О-о-ой, я тоді так засоромилася, я заховалася за спину Авдієвського, він був набагато старший, а я була дівка. Не знала, куди залізти, де очі діти. А зараз мене це не хвилює. У Києві я, мабуть, лише один раз була в нічному клубі — в Дарницькому районі на якомусь званому вечорі. Та я вже на інше дивилася, а на тее — опускала очі. Коли молодша була, мені було соромно, а зараз... Чим більше ми бачимо цей підспід, тим менше інтересу. Розумієте, немає тієї цноти, до якої тягнешся. Немає спокуси.

— **Концертне вбрання... Воно для артистів дуже важливе. Не тільки народний костюм, а й настальгічне "мамині плаття" може створити певний образ-настрій. А чи є у Вас особистий кутюр'є?**

— Особистого кутюр'є немає. Усе життя мені допомагала одна художниця — Галина Забашта. Вона працювала також у народному дусі, в руслі високої української моди: князівська доба, бароко... В її костюмах — подих сучасності, самобутній колорит одягу різних областей. Вона "на-чакловувала" весільні костюми. Ми навіть зробили виставу: "Золотий камінь поєсімо". Галина Забашта створила розкішні костюми для цієї вистави.

— Чи є у Вас учні?

— Я думаю, що в мене ще учнів немає. Я маю учнів у Національному університеті культури і мистецтва, але це ще не учні. Я сама чекаю, поки стану справжньою вчителькою — вчуся бути вчителькою.

— **Ваше ставлення до того, що називається зараз українським шоу-бізнесом.**

— А що я можу в цьому змінити? Бізнес є бізнес. Рекламують навіть дірку від бублика. Мені в свій час ніхто не допомагав, а тепер я не організовую собі концертів, мене запрошують. Наче пливти за течією.

— Тобто, репутація працює на Вас.

— Так. Репутація є, реклами — немає.

— **Зараз про артистів заведено говорити: зірка, мегазірка... А як Ви відчуваєте своє місце в українському мистецтві?**

— Я не зірка (сміється), я — перегній...

— Скоріше, чорнозем...

— Я дуже скептично до цих ярликів ставлюся. Зірка, мегазірка... Справжні артисти цього не сприймають, повірте мені. А прикраса на лоба вішають бездарні. Піар, одне слово.

Головне — мати Бога в собі і бути в голосі...

• **Володимир КОСКІН**

**ЗЕЛЕНІТИ ГІЛОЧКОЮ
ВІЧНОГО ДРЕВА...**

— У Ваших піснях чути покаянний плач багатьох поколінь нашого народу; всю його древню багатостраждальну історію передає пісенна інтонація. Чи не здається вам, що іноді Маруся Чурай озивається до Вас або через Вас, коли Ви співаєте для нас, співвітчизників?

— Справді, мої пісні — це інтерпретація українського духу. Цей дух ніби закодований в інтонації народної пісні, яку без відчуття генетичної цілісності з моїм народом не можна співати. На вустах українців запеклися століття, в яких народжувалися такі епохальні постаті, як Маруся Чурай, Тарас Шевченко, Іван Франко, Не-чуй-Левицький, Леся Українка... Коли ми прислухаємося до них, то в нас розко-довується історична пам'ять. Але ніщо так не відкриває нам глибини українства, як народна пісня. Останнім часом я дедалі більше думаю про цю таїну, однак досі пісенну магію збагнути не можу, — просто співаю і нічого, начебто, не вкладаю сама, просто співаю те, що хочу, і те, що люблю. І не стільки слова вражають, повірте мені, слова — це для того, щоб ми могли одне одного зрозуміти. Мелодія виявляється сильнішою. Мелодія проникає в кров, у мозок, у серце, вона пореагує там, як дух. Це дух людських прагнень до світлого й чистого. Він вищий за красиві фрази, за-лики і гасла. Пісенна інтонація — то журлива, то весела, але завжди змістовна, мудра. Чому ми, наприклад, слухаємо "Мелодію" Мирослава Скорика — немає там слів, але вона витягує нас із буденності, змушує рухатися, легіт якогось незвичайного руху змушує тебе відповідати на мелодію. Легіт мелодії... Але вона в леготі руху. Це все дуже поєднано. І ти починаєш мимоволі дивно витягувати шию, сама стаєш лебедем. І я зрозуміла, що це не є якісь звичайні речі, це є незбагнений код, який треба комусь розклати на слова (куди вже без них!), чи сказати це серцем. І виникають слюзи, надія і любов стають подихом, і відкривається таємничий банк пам'яті. Не достатньо ми ще заглубили, десь по роду йде до нас живлющий сік, і ось ми починаємо зеленіти гілочкою древнього роду-дерева. І кожна гілочка понесе свої плоди, кожна відповідатиме за свій рід.

НІНА МАТВІЄНКО: «Я ВСЕ ЖИТТЯ НАМАГАЮ- СЯ ВІДІМКНУ- ТИ СИНЄ НЕ-

Народна артистка України Ніна Матвієнко... За своє багатотрудне життя вона отримала чимало звань, нагород, призів і грамот, та регалії не шелестять живим листям на дереві натхнення, в якому ховається соловейко.

Божий дар — золотий голос Ніни Матвієнко — то є нагорода Україні. Її неповторний спів, наче сонячний вітерець, летить над рушниками ланів і луків, над плахтами лісів, всотуючи цілющий подих ставків і вишневих садків.

Творчість Ніни Матвієнко — це розлоге слов'їне дерево, корінь якого зрісся з чорноземом української історії, а крона торкається небесної безодні духовності.

Ніна Матвієнко — українська берегиня: красива, ніжна, сором'язлива і водночас сильна, мужня, вимоглива, передовсім, до себе.

Кожне її слово — мудре, як колосок у житньому полі, яке вона до безтями любить...

От який стан породжує народна пісня. І не тільки народна. Я виконую камерні твори, співаю сучасні пісні різних композиторів. Ось, наприклад, "Молитва" композитора Ірини Кириліної, на слова псалма. Вона дивовижно вдало написана, і це я звіряю не тільки з собою, а й з публікою, із тим, як люди реагують. Кожного разу мені кажуть: "Ніно, ну яка "Молитва", яка "Молитва..." А в "Молитві" мудрі слова розчинилися в мелодії, наче сонце — в джерельній воді. Це є та духовна зброя, яка не тільки захищає, але й вичищає бруд і біль із твоїх думок і бажань. І ти з'ясовуєш, що таке людський гріх. Це той потаємний людський помисел, який не дає жити нормально ні тобі, ні ближнім. Який спонукає тебе потім плакати... Мелодія наче говорить із тобою, примушує задуматися, піднятися і...

піти до церкви. Навіть свого сповідника. Тут, взагалі, дуже цікаві речі відбуваються. Ось чому я дуже люблю слухати духовні словоспіви: у Лаврі нашій, в інших монастирях, у виконанні чоловічих капел і хорів черниць. Раніше я до цього менше тягнулася. А тепер і вік спонукає, і є в чому сповідуватися. А ще: настав для мене час навчання. Багато є речей, в які ми не вникаємо. Наприклад, пісню треба співати вчасно, тоді, коли вона народилася. Чому ми співаємо зимовий цикл "Народження Христа" саме шостого січня? Чому в цей час не можна петрівки співати? А тільки колядки-щедрівки. Не повинно бути збою, треба, щоб пісня влучала у своє народження. Чому петрівки співають саме на Петра? Іде літній піст, дівчатам із хлопцями не дозволяється кохатися, бо

фото О. Цецури

гріх, — і це з Петром пов'язано: тричі зрадив...

Дивіться, як піст-календар пов'язаний із календарем пісенним, як календар божественний збігається з народним календарем. Хіба я це знала? Не знала. А скільки купальських пісень складено на Івана Купала — Іоанна Предтечі! Але їх, на жаль, занадто пов'язують із язичництвом — це, мовляв, гульбища. Хоча цей період дивовижно збігається з державотворенням. Семен Скляренко, який написав свою знамениту історичну диалогію, в книзі "Свято-слав" згадує ті часи, коли князувала Ольга. В купальську ніч дочка коростенського князя Малуша зачала від Святослава і згодом народила славетного Володимира. Я думаю, що свято Івана Купала — це просто свято молодості, свято життя молодих, яке у своїй спокусі завжди. Спокуса для того, щоб запліднити, щоб народити. А це не є вже такий великий гріх. Ігрища є в тваринному світі, шлюбні танці є там спокусливі. А чому ми маємо бути відокремленими? Ми теж у природі Господній, і Отець вітає продовження життя. У той момент, коли грім гримить і дощі йдуть, запліднюється земля. Але спочатку небесний вогонь блискавками простір розриває, йде коловорот холодних і теплих повітряних течій, — усе для того, щоб збудити вись, щоб вода хлинула... Ви розумієте, скільки там роботи йде в небі, щоб потім запліднити землю? Це не та вода, що стоїть у озері й виріє в океані, — це небесна вода. Небо сьогодні рятує, спасає землю, небо на варті землі. Є небесна ієрархія, яка споглядає наше життя.

— Справді, в Україні пісня здавна стала способом життя, ми маємо таку скарбницю, якої не має жоден народ світу: майже мільйон народних пісень. Я вважаю, що коли співаю, цей скарб моїм стає, не чийось. Навіть забуваю, де знайшла ту чи іншу пісню, вона просто сподобалася мені, тому що співзвучна з моїми міркуваннями, бажаннями, з моїм ставленням до життя. Потім я її "нав'язую" слухачеві. А що до "барської ягоди", то тут впливають, на мій погляд, два фактори: панська ягода — це як життя панське, до якого доторкнешся, — а воно не солодке: там і рабство, там і биття... І є ще панська ягода, як сам плід: недобрий він у тих панів: які вони, така і ягода там росла. Краще вже співати, ніж ту гіркоту відчувати.

Тому я повертаюся до вашого запитання. Кожен співак, який бере собі твір, обов'язково приміряє його до себе. Ви можете навіть по тому, як і що артист співає, зрозуміти його соціальний стан, погляди на життя й на політичний стан країни, тобто, відчуті, чим він переболений сьогодні. На жаль, у сучасних співаків відчуття дійсності притуплене. Співають переважно про любов. Немає побутових речей, немає пісень, що відображають соціальний, політичний стан, — усе про те, що хтось когось покохав або

чи малину, співали, як підкреслює поет, "чтоб барской ягоды не ели". А в Україні раніше співали всі, особливо у полі, при роботі. Нині езотерики визначили, що спів споріднений з молитвою. Оті голосові вібрації з'єднують душу людську зі Всевишнім. Чи Ви часто відчуваєте, що Ваша конкретна пісня звучить особистою молитвою? Чи Ви сприймаєте її як молитву тих людей, котрі пісню створили першими?

— Справді, в Україні пісня здавна стала способом життя, ми маємо таку скарбницю, якої не має жоден народ світу: майже мільйон народних пісень.

Я вважаю, що коли співаю, цей скарб моїм стає, не чийось. Навіть забуваю, де знайшла ту чи іншу пісню, вона просто сподобалася мені, тому що співзвучна з моїми міркуваннями, бажаннями, з моїм ставленням до життя. Потім я її "нав'язую" слухачеві. А що до "барської ягоди", то тут впливають, на мій погляд, два фактори: панська ягода — це як життя панське, до якого доторкнешся, — а воно не солодке: там і рабство, там і биття... І є ще панська ягода, як сам плід: недобрий він у тих панів: які вони, така і ягода там росла. Краще вже співати, ніж ту гіркоту відчувати.

Тому я повертаюся до вашого запитання. Кожен співак, який бере собі твір, обов'язково приміряє його до себе. Ви можете навіть по тому, як і що артист співає, зрозуміти його соціальний стан, погляди на життя й на політичний стан країни, тобто, відчуті, чим він переболений сьогодні. На жаль, у сучасних співаків відчуття дійсності притуплене. Співають переважно про любов. Немає побутових речей, немає пісень, що відображають соціальний, політичний стан, — усе про те, що хтось когось покохав або

покинув. Я вже від таких речей просто стомлююся. Справа в тому, що всі ми проходимо цикли життя: від весільного щастя до появи онуків. Тобто, спочатку весільна пісня звучить, народилася дитинка — колискова, потім йдуть побутові пісні. Так, на рівні побуту людина співає про те, що її хвилює. Спочатку я любила пісні календарні, потім перейшла на побутові, потім — на балади. Але більше люблю торжество весняного циклу: "Що то в небі, що то в небі задзвеніло, свяятий Юрій кличе..." (співає). Як це важливо: відімкнути синє небо... Розумієте, яка це краса?! От цей крик торжествуючий має бути в людині. Людина мусить висловитися. Одна людина висловлюється, скажімо, через боротьбу на рингу, друга — через плавання, третя — через футбол. Усе — в певний період, а потім іде виснаження цієї сили, тобто ти висловився, ти перевтомив м'язи, заспокоїв тіло. А співак мусить усе життя висловлюватися, бо роль у нього більша, ніж у спортсмена: той, залишившись майстром, буде тільки показувати-навчати. Співак — носій чогось вищого. Золото голосу закладено в найсвятішому місці — саме в горловій частині. Це Божий дар, його треба дуже берегти — він примушує людей думати й відчувати любов; ти — як поводир Господній. Якщо артист не вдало ставиться до цього багатства, наприклад, п'є, палить, то збивається голос, дар збирається. Коли співак цього позбавляється, він стає наче без духу. Найтяжчий стан, — коли людині просто починають володіти темні сили. Про таких у народі кажуть: "Людина без волі". Або: "Людина без духу".

У моєму житті траплялися дуже драматичні періоди, я доволі часто проходила стани депресії, кризи, коли не знала, що зі мною діється. Я відчувала абсолютне внутрішнє безсилля. І скажу — чому... Тому що я сама в собі варилася, варилася в своєму побуті. Того, що мені довірили, я не освячувала час від часу. А що таке освячення? Треба ставати на коліна і — щовечора — дякувати Господові за те, що дав на прожиття, на славу і на любов. Дякувати за те, що дав такий золотий дар. Ми часто думаємо, що це наше, що це нам батько й мати дали — от ми з цим і живемо. А насправді це Всевишній просто дав у користування. До того ж, наділив силою. У чому сила? А в тому, що людина не одна в цьому житті. Вона оточена такою любов'ю, красою і свободою, що якби людина осягнула хоча б на мить повною мірою, що їй дано, вона б ніколи не підняла руку на слабшого, не вбивала, не ганьбила. Все послано нам Господом на цю землю. І безглуздо не любити це Господнє. Чому Господнє? Де ми бачимо Господа? Люди часто про це питають, і ми малими питаємо: "Мамо, ну де Господь?" А вона каже: "Скрізь". "Як це скрізь?" "І в метелику, в травичці... Ти тільки подивися, яка кульбабка цвіте..." Ми ось недавно їхали з чоловіком, і нас вразив краєвид: пасами виорана земля, потім пасами — зелені луки, з виголаними горбів, круглими, як яечко. І раптом серед усього цього раю засяяла жовта свиріпа. Під синім небом поруч із зеленню й чорними пасами засяяв оцей жовтий

Продовження на с. 14

фото Г. Оберської

СПІВ ТОРЖЕСТВУЮЧИЙ

— Пані Ніно, пригадайте, в поемі "Євгеній Онегін" дівчата, збираю-

ПОСТАТЬ

Лариса КАДОЧНИКОВА, народна артистка України: “Пам’ятаю наше перше знайомство — зйомки фільму “Тіні забутих предків”... Уже в цій одній із перших робіт усім стало зрозуміло — з’явився істинно народний герой. Якби мене сьогодні спитали: “Чи міг би інший актор зіграти цю роль?” Я б відповіла: “Ні, ні!” Він був утіленням гучульського краю. Пам’ятаю, як ми з Іваном летіли до Аргентини на кінофестиваль у Мар-дель-Плат. Після показу там “Тіней забутих предків” увесь зал встав і, стоячи, аплодував нам, а Іван був на фестивалі у центрі уваги. Західні кінокритики й кінозірки із захопленням говорили: “Ви привезли диво! Геніальне кіно!” Так починалася слава Івана Миколайчука. А він найбільше боявся посередності, спокою, благополуччя. Його голова — голова філософа — була заряджена одним: зробити так, щоб усе, що він робить, належало до мистецтва, наповненого почуттям, розумом, життям”.

Костянтин СТЕПАНКОВ, перший лауреат Київської премії ім. Івана Миколайчука, народний артист України: “Усім своїм еством Іван Миколайчук протистояв системі, що роками послідовно і жорстко реалізувала ідею, за якою людина — лише матеріал, необхідний для будови “світлого майбутнього”. От і не любили його: ні власть імущі, ні ті, хто тягнувся до них. Іван був людиною гуманітарного, гуманістичного складу — я так би це визначив. Для нього людина була основним і, власне,

ПІСЛЯ СМЕРТІ ВІН СТАВ ЛЕГЕНДОЮ

єдиним предметом думання і почування — космосом, де немає державних і всіляких інших меж. Гірка іронія долі полягає в тому, що його самого пеленали в якісь псевдоідеологічні кокони, найперше, за недоброю традицією, кваліфікували як українського буржуазного націоналіста. Не офіційно, ні, але це звинувачення висіло над ним довгі роки”.

Тайсія ЛИТВИНЕНКО, народна артистка України: “Я любила слухати, коли Іван ділився своїми мріями-снами-фантазіями. В них обов’язково повинен був бути білий кінь із роз-

кішною гривною. Кінь летів небом, а Іван стояв у житньому полі й кликав його. А коли кінь спускався до нього, вони змагалися у швидкості, перемагали обоє. Я завжди слухала Івана, заплющивши очі, і уявляла собі, як Іван буде знімати в наступному фільмі свого білого коня. Але так і не дочекався Іван такого щастя, коли його талант знадобиться українському кінематографу. Тепер цього українського “кіна”, як казав Іван, — немає. А у “Вавилоні-XX” був чорний кінь, бо білого шукали, але так і не знайшли або не захотіли шукати ті, хто за

посадою був зобов’язаний це зробити. А жаль!

У його фільмах тварини говорили, зітали, бунтували, мріяли, закохувалися. Озвучував їх сам Іван Миколайчук! А ще... Лелеки... Це його улюблені птахи. Пам’ятаю під Чернівцями зоряне осіннє небо. Чорна рілля, а на ній рожеві лелеки, бо підсвічені осіннім червоним сонцем, що захо-дить. Це справжнє диво — лелеки на ріллі, і ми із захопленням дивилися на рожевих птахів. Попри те, що швидко сутеніло, оператори встигли зняти це диво. Потім лелеки відлетіли у вий. А через декілька років

за лелеками відлетів і Іван. У нього боліла душа, і вона не витримала. Десь там, далеко-далеко, він закінчує своє “Кіно”...

Райса НЕДАШКІВСЬКА, народна артистка України: “Пам’ятаю, коли на пробах запитала Івана: “Про що ти будеш знімати “Украдене щастя”?” Відповів: “Ти знаєш, про що я буду знімати...” І вже перед початком проб розповів мені про свій задум і розказав одну з найголовніших сцен майбутнього фільму. Пізніше я по пам’яті спробувала поставити “Украдене щастя” у Вишніці з акторами

аматорського театру. На Міжнародному фестивалі народної творчості вистава вижничан отримала Гран-прі, а виконавці головних ролей — головні призи. Проб я не бачила по сьогоднішній день. І взагалі не знала, що було на художній раді кіностудії, і чому закрили картину? Вже під час зйомок останньої в його житті картини “На вістрі меча”, де ми грали брата і сестру, Іван сказав: “Шкода, що ми з тобою не зіграли “Украдене щастя”. Але він був у такому стані, що я ні про що не могла більше його розпитувати. Вже пізніше Валерій Гузик, режисер-документаліст, член художньої ради, розповів мені, яким недоброчинним було її засідання. І він сказав: “Побоялися...” А Іван був здивований і розгублений. І не знайшлося жодного голосу на підтримку. А хто ж, як не Іван, мав знімати це кіно? Не було кому захистити, порадити, поговорити з членами худради чи по-людськи добрим словом зігріти”.

Федір СТРИГУН, народний артист України: “Він дуже любив свій край: Буковину, Карпати. І доводило, майже серйозно, що все починається з Карпат. Бувало почуємо якусь новачку, а Миколайчук обов’язково скаже: “У нас, у Карпатах, це вже було”. На студії імені О. Довженка його всі любили. Щоправда, були й такі, що заздрили, та це інша розмова. Пам’ятаю, Іван якось сказав: “Хочу, як мене будуть ховати, щоб дощ ішов такий, щоб ніхто нічого не говорив. Бо як почнуть над могилою брехати...” І дощ таки пішов, і великий”.

• **Марія ВИШНЕВСЬКА**

ЗАДЗЕРКАЛЛЯ

НАУКА ЗНЕВАЖАТИ СЕБЕ

До того ж, сні ці не звичайні, а гіпнотичні. У снах нам промивають мізки. Що, не дуже віриться про промивання мізків? То налаштуйте свій телевізор на будь-який російський серіал. Головна героїня серіалу “Дві долі”, якій співчувають глядачі, саме посварилася зі своїм коханцем, заробітчаном-українцем, і каже йому таке: “Я зараз такий скандал влаштую, що тебе в твою хохляндію під конвоем поведуть”. Після паузи додає зневажливо: “Іноземець!” Про осіб “кавказької національності” в “ментовських” серіалах можна почути й не таке. Воно й зрозуміло: їм, виходить, треба виховувати почуття власної значущості за рахунок зневажливого ставлення до інших. Але чи потрібно нам учитися зневажати самих себе?

Такі фільми ми бачимо на наших екранах. Україна розглядається не інакше як частина російськомовного ринку. Останнім часом у нижній частині телеекрана можна побачити такий собі фіговий листок, яким намагаються приховати безсоромну політику русифікації. Ідеться про українські субтитри в російськомовних серіалах. Ніщо інше, як насмішка над рішеннями Нацради стосовно українськомовності телерадіопростору, які голова цієї установи Борис Холод цілком серйозно оголосив “історичними”.

Та субтитри ще більше заострюють проблему. Наприклад, в одному з “бандитських” серіалів ішлося про якусь московську “лужу”, яку нам перекладали словом “ложа”. Звідки київським перекладачам субтитрів знати, що йдеться про московський бандитський район Лужники? Прикро за бідних

СНИТЬСЯ НАШ ФІЛЬМ... РОСІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Фільми схожі на сні. Зі снів, які бачить людина, можна судити про її психічне здоров’я. З фільмів, що з’являються на екранах, можна робити висновки про здоров’я суспільства. На наших телеекранах правлять бал російські фільми та програми. Нам сняться чужі сні. Що сказав би психоаналітик про людину, якій сняться чужі сні? Що в неї немає власної душі. Чи її душа роздвоєна. Або що у її тілі паразитує чужа істота.

перекладачів, змушених бабратися в брудних калюжах чужої матючності. Подібних прикладів можна наводити безліч. Зрозуміло, що вихід із ситуації — не в перекладах навіть найщирішою українською мовою російських фільмів, а в створенні власного кіновиробництва. Але ж грошей нема!

Усім відомо, що всі українські телеканали монополізовані невеликою групою олігархів. Уголос про це вперше сказав голова Комітету ВР України з питань свободи слова та інформації Микола Томенко ще в березні минулого року: “У Віктора Пінчука — ICTV, “Новий”, СТБ, а в “сім’ї” Суркісів і Віктора Медведчука — “1+1”, “Інтер” і ТЕТ. Антимонopolний комітет хоч раз підняв це питання?” А в травні цього року сам голова антимонopolного комітету О. Костусев, як повідомило інформгентство “Українські новини”, заявив: “Комітет поки що не має підстав, щоб підтвердити або спростувати наявність монополізації телеканалів”.

ЧОМУ БІДНІ? БО...

Далі ще цікавіше. М. Томенко вперше оприлюднив інформацію про прибутки провідних вітчизняних телеканалів. За дев’ять місяців 2003 року найбільші прибутки

мали телеканал “Інтер” — 130 066,44 тис. грн. і “Студія 1+1” — 115 300 тис. грн. Найменші прибутки від реклами — у Національної телекомпанії України — 3 578,8 тис. грн. Та ці астрономічні цифри видалися голові Національної ради України з питань телебачення й радіомовлення Борисові Холоду значно заниженими. “Я відверто говорю, що це неправда, — заявив він на семінарі для представників регіональних ЗМІ в Києві. — Сьогодні ринок реклами у два рази більший, і я вважаю, що в 2004—2005 роках телевізійний рекламний ринок повинен легалізуватися і вийти на рівень 450—550 млн. доларів на рік”.

Ця приховувана досі від громадськості інформація вщент розбиває демагогію власників каналів, які роками розчулювали глядачів байками про свою бідність, що нібито не дає можливості вкладати гроші у фільмовиробництво. Адже лише на прибутки від реклами можна щороку знімати кілька сотень фільмів із мільйонними бюджетами!

Кіностудія імені О. Довженка поступово стає додатком до російського шоу- і телевізійного бізнесу. Новий директор кіностудії Віктор Приходько з гордістю заявляє, що десять відсотків росій-

ських серіалів уже знімається в Україні.

Наш північний сусід, економічно могутніший та ідеологічно заангажований, потребує здешевлення свого продукту. І тому Росія переносить своє кіновиробництво на територію України, де українські режисери, оператори та художники знімаються російськими серіалами, в яких другі-треті ролі, може, й гратимуть українські актори, а перші, звичайно, — російські.

Показово, що навіть продовження першого українського серіалу про Роксолану “Роксолана — володарка імперії”, робота над яким нещодавно завершилася, знято повністю за російськими гроші. Витрати на виробництво були мінімальними, а прибутки отримає московська компанія “Наше кіно”. Вже сьогодні фільм замовили Туреччина, Узбекистан, Ізраїль, Катар.

Погляньмо, що робиться в наших найближчих західних сусідів — поляків. Там фільмовиробництво не припинялося і в найважчі перехідні часи. За останні десять років виготовлено більше 300 фільмів. Це були важкі роки, і рішення не припиняти кіновиробництва було політичним рішенням. Свого часу телебачення серйозно підтримувало виробництво кінофільмів. Спеціальний закон зобов’язував

кожний приватний телеканал брати участь у виробництві фільмів. Восени цього року в Польщі почне діяти закон, який передбачає створення окремого фонду, кошти до якого надходитимуть від зборів із продажів квитків закордонних фільмів. Це відповідає європейському законодавству, коли частка грошей від прокату закордонних фільмів витрачається на розвиток вітчизняної кіноіндустрії.

Вплив справжнього українського кіно на співвітчизників важко переоцінити. Коли на екрани кінотеатрів вийшов фільм Юрія Іллєнка “Молитва за гетьмана Мазепу”, від одного з часописів я отримав завдання зробити вельми критичний матеріал про цю стрічку. Задовго до закінчення сеансу я стояв перед виходом із кінотеатру “Україна”, сподіваючись узяти інтерв’ю в невідомо-ленних глядачів, які масово покидають зал. Та жоден не вийшов посеред фільму, а після закінчення сеансу так само жоден, звичайно, не захотів сказати про фільм чогось поганого. Впала в око група людей, які шморгали носами й витирали з очей сльози. На прохання поділитися враженнями чоловік середнього віку сказав таке: “Це найкращий фільм, який я бачив у житті. Сам я з Батурина, все життя там прожив і не знав, що у нас таке було. А ще кажуть, що росіяни — наші брати”. Зрозуміло, що негативного матеріалу про “Мазепу” я не зробив.

Відсутність самостійного українського інформаційного простору ламає і змінює духовно українську людину, її свідомість, нормативні уявлення, структуру особистості. Результатом цього процесу буде інша, неукраїнська, людина, яка незабаром стане членом якогось іншого чужого суспільства. Страшний сон?

• **Олег ІВАЩУК**

У раз відчуєш — твоє серце повне любові до того чи іншого письменника. Звідки ця любов? Якими фібрами душі вловлюються ширість, чистота і незаплямоване сумління? Через слово. Воно провідник і проявник. У слові — вся людина. Як у дзеркалі. Обережний у житті — обережний і в слові. Страхополох і перестраховальник завжди пише з огляданням на тили. Відчайдух викликає подив і захват. І майже з першої сторінки видно, чи цей письменник справді любить, чи лише імітує любов. Любов визначальна. Любити людей, світ, Бога, Вітчизну, материнську мову — це головне, і це видно, що називається, неозброєним оком. У Олеся Гончара це — визначальне, що знову засвідчили його щоденники, видані стараннями дружини письменника Валентини Гончар.

Не уявляю письменника, що не робить щоденникових нотаток. Начебто боїться розкривати душу. А, може, небезпідставно: душа в нього порожня, йому немає чого сказати, він усе видав у белетристику, де можна вигадувати.

Денник — це вікно в душу.

У великих письменників щоденники — це найкраще, написане ними, або одне з найкращого. Як у Сей Сьонагон, Ренара, Гомбровича, Гонкурів, Гінзбург, Пришвіна, Макса Фріша, Довженка...

Як важко уявити собі без щоденників творчість названих вище митців, так тепер буде важко уявити собі без них творчість Олеся Гончара. Адже з романів і повістей, публіцистичних виступів та есеїстики постає Гончар в одній іпостасі, а зі сторінок денникової прози — дещо в іншій, значно глибшій (бо не цензурований) і складнішій (розірваний суперечностями епохи, найстраштіливішою диктатури ХХ сторіччя)... А ще повністю відкритий, мужній і мудрий, справжній і щедрий у своєму невичерпному душевному багатстві.

У першому й другому томах (треть, завершальний, ще в ході підготовки до друку) перед нами постає митець, що сягнув свого розквіту ("сили і зросту") в 70—80-ті роки. Він іще відносно молодий, але позаду — зловісна війна, трагічний досвід фронтовика. Він піднесений системою на вершину влади і слави, але нею ж притлумлений, битий, цензурований і контрольований...

Критичні стріли навколо творчості письменника ламалися ще за його життя і, очевидно, будуть ламатися ще довго. У надто складний час він жив, надто цупко тримала його система в своїх шорах, як, власне кажучи, усіх талановитих митців — Максима Рильського, Миколу Бажана, Андрія Головка, Юрія Яновського, Павла Тичину... Саме ставлення Олеся Гончара до цих корифеїв, з якими тісно звела його доля, і передусім, до Тичини, допоможе нам обрати вірний критерій поцінування творчості автора "Собору".

Ось кілька промовистих витягів, на які мені хотілося б налаштувати себе і читача, як на камертон:

"Павло Тичина з його геніальною інтуїцією, чистотою й ніжністю — найспівучіша пісня нашої літератури ХХ віку".

"Дехто вважає, що Тичина був полохливим. Ні, таким він ніколи мені не здавався. Був безмірно делікатним, це правда, і цим користались. Бував дитинно беззахисним. А внутрішньо він був людиною мужньою... І коли вдивлявся в старі фото, там, де він іще юнак із вусами, бачиш лице вольове, відчуваш: у цієї людини дух крицевий, це — козак!"

"У щоденнику Тичини є фраза "Приємно бути наївним"... Здається, це ключ до всього подальшого його життя".

Наприкінці 90-х мені випало тісніше зблизитися з кількома інтелектуалами, що поклали немало сил і таланту на те, щоб скинути О. Гончара "з корабля сучасності". Найяскравіші з них — Іван Кошелівець і Юрко Гудзь, представники різних генерацій. І сьогодні у мене зберігається якийсь десяток аудіокасет із записами наших розмов і дискусій. Прослуховуючи їх, укротер пересвідчуюся, що Кошелівець залишався непримиренним опонентом Гончара з суто ідейних мотивів. Свої думки він узагальнив у відомій статті "Можна одверто?", опублікованій у "Сучасності". Але І. Кошелівець принаймні встиг сказати перед смертю фразу, яка дозволяє переглянути його оцінки з віддалі часу. Вона звучить так: "Бути письменником за советської влади — подвиг".

Юрко Гудзь залишився несхитним опонентом О. Гончара не стільки з ідейних позицій, як із вікових. Це була боротьба поколінь, "батьків і дітей". Але Юрко відійшов у засвіті відносно молодою людиною, і я чомусь маю певність, що згодом він перерглянув би своє ставлення до О. Гончара, як це зробило багато вдумливих читачів молодшого покоління. На зламі дев'янос-

тих усе сприймалося по-іншому, гостріше, непримиренніше, болючіше. До того ж, із віддалі завжди видно краще й чіткіше.

Не називав би імені Юрка, якби він не був визнаним апологетом молодих літераторів та інтелектуалів, якби його думки не знайшли такого благодатного ґрунту в їхніх душах. Але, маючи змогу зблизька пізнати автора "Не Ми" та "Ісихії", я мав можливість спостерігати й за еволюцією його думок і світогляду. Юрко був мислячою людиною, яка до того ж гостро відчувала час і потребу нових форм, і хочеться вірити, що після щоденників Гончара він зовсім по-іншому глянув би на його творчість. Підстав для переоцінок і глибших роздумів вони дають більше ніж достатньо. Бо що ми, власне, знали про внутрішнє життя Гончара, так би мовити, життя "за ширмою"? Перед нами був тільки зовнішній блиск, успішні щасливі злети, нагороди й лаври, поїздки за кордон — у ближнє зарубіжжя і дальні екзотичні країни, — що тільки драгувало невідомих "совків". Майже забронзовілий письменник-лауреат, майже монумент. Хіба ми могли здогадуватися, що робилося в його душі? Що він думав і як думав? Як оцінював ті чи інші події? Щось проривалося в його романи і публіцистику, але ж писав, оглядаючись на цензуру. Письменник, що видавався мільйонними тиражами, був під особливим контролем і опікою. Його кімнату просто нашіпигували підслуховуючою апаратурою. Нині це вже не таємниця.

Дивне інше, що й сьогодні ставлення до

Гончара з боку молодих літераторів (передусім, аупівського крила) не змінюється, хоча вони вже, на відміну від тих, що відійшли, мають змогу зазирнути в щоденникові записи класика. Мають, та не хочуть, хоча судити й потоптувати не перестають.

Я взявся за цю статтю тільки тому, що гостро зіткнувся з кількома із них. Жодні мої аргументи не подіяли. І я з сумом зрозумів, що ці люди просто не чують чужих доказів, не хочуть чи не можуть прийняти їх. Із такими й сперечатися не слід. Класиків їм багнетсья потіснити тільки тому, щоб зайняти звільнене місце, хоча не задумуються, який би вигляд мали вони на тому п'єдесталі, чи не зізнанні б.

Але це протистояння допомогло мені зрозуміти інше. Про це є роздуми і в самого Гончара.

"У всій історії культури, — писав він, — точиться безперервна боротьба світлого й темного. З одного боку — генії світла, що вірили в силу добра, гармонію сфер, порядок (Платон, Гете, Бах), і з другого — генії, прихильники тіні, ті, хто сприймав світ як хаос, безлад, де панує сліпа випадковість (Геракліт, Бетховен, Сартр)".

Ця теза вимагає деяких уточнень. Звісно, не можна безапеляційно вважати, що в душі тієї чи іншої людини є тільки світле або темне начало. Здебільшого, кожна людина — це поле бою темного і світлого, доброго і злого, красивого й потворного... Але важливо — що домінує, що переважає, що бере верх у тих чи інших життєвих ситуаціях, передусім, у ставленні до інших людей.

Є митці, що покладаються на серце, які дивляться на все крізь призму душі, а є такі, що орієнтовані на логіку, на інтелект.

А ще є розум світлий і добрий, а є холод-

ний і цинічний. Юрій Шевельов, який має безпосередній стосунок до нашої розмови про Олеся Гончара, згадує у мемуарах про першу зустріч із Іваном Кошелівцем, і наголошує, що його, передусім, неприємно вразив цинізм іще молодого науковця. Дуже важливе й прикметне зізнання. Тоді це насторожило організатора МРУ, але згодом стало для нього взірцем. І Шевельов зрілого віку, й пізній Шевельов — це, передусім, холодний, демонстративно підкреслений цинік. Акцент немаловажливий, і він багато що допоможе нам проявити і зрозуміти.

На все дивитися скептично й критично, все робити з розрахунку, нікого не підпускати до себе — тактика холодного розуму. А ще — розмежовувати всіх тільки на геніїв та сіріятину... Із цього приводу пригадується фраза Ігоря Качуровського із недавньої епістоли до автора цих рядків: "Поділяти всіх на геніїв і графоманів — це параноя".

Одесь Гончар — це, передусім і понад усе, — доброта і співчутливість ("Є втрапи тяжкі. Але коли людина втратить дар співчуття, тоді вже все — людини нема").

Читаючи його денники, в мене завжди вихоплювалося вслід за Юрієм Мушкетиком: "Я вірю в цю душу!"

У модерністів, постмодерністів і "нових дегенератів" інші критерії — ніякої душі! Ось де водорозділ, ось де ми розходимося!

То як вони можуть зрозуміти й оцінити Олеся Гончара, коли він увесь — світло доброти, любові й болю, коли в нього все — в ім'я душі й усе — заради неї?!

МУДРІСТЬ ДОБРОТИ Нотатки на берегах щоденників Олеся Гончара

— Хотів відгукнутися позитивно про "Щоденники" Олеся Гончара, — сказав мені якось Євген Баран, — але по ходу читання виникло багато претензій.

Багато претензій? А я відкрив стільки нового у ніби знаному світі хрестоматійного автора! Стільки гарних образів, щасливо віднайдених, рідкісних слів, талановитих шкіців, цікавих оригінальних зарисовок, зокрема про мову, людську красу, душу, весну, любов... Звісно, чимало й пересічного, альбомного, зайвого. Але ж це нотатки, що робилися знаходу, заготовки, чорнові робочі варіанти — і тільки так їх слід розглядати. Це не викінчені тексти денників, як у Ренара, Гомбровича чи Фріша. Для Гончара це, так би мовити, не цільний і повноцінний художній жанр, а засіб нагромадження матеріалу, принагідна фіксація думок і подій. Якщо розглядати їх без цього підходу, то, зрозуміло, можна не залишити каменя на камені.

Зрозуміти й полюбити Олеся Гончара мені допомогли, передусім, Василь Захарченко і Роман Дідула. Маю певність: і один, і другий іще напишуть про свої стосунки з ушавленим класиком, але деякі їхні висловлювання мені потрібні для увиразнення картини, для остаточних акцентів.

"Ми вийшли з шинелі "Прапорноносців", як російська література вийшла з "Шинелі" Гоголя". Це — В. Захарченко. Зауважте, сказано людиною, що прийшла комуністичні концтабори і, за логікою, мала бути у вічній опозиції до успішного й "обласканого системою" класика. Але старому майстрові вистачило серця, душі та живого розуму, щоб зазирнути глибше, побачити найпо сутніше. Автор "Прибутніх людей" і "Білих вечорів" живе у зрусіфікованих Черкасах і знає силу та вагу живого рідного слова. Якою б

була наша література без мови Гончара — без "Собору", "Тронки", "Таврії", "Берега любові", "Зорі", — говорити не доводиться.

Романові Дідулі доля подарувала нагоду ближче пізнати Олеся Гончара, і, як людина дуже тонкої душевної структури, гостро відчув, що Вища Сила (чи, коли хочете, — доля) призначила Олесеві Гончарові берегти "душі замучених і знищених", тобто митців розстріляного відродження, а також тих, що загинули на фронтах Другої світової війни.

Так, О. Гончар був піднесений на немислимому висоту, увінчаний багатьма лаврами. Але він також став улюбленцем народу. І це — найголовніше. "Громадське, суспільне, загальноукраїнське значення його важко переоцінити" (за Володимиром Брюггеном)...

Є обличчя, що стають символом епохи. Можуть помилитися одиниці. Але народ помилитися не може.

Сьогодні, вдивляючись у портрети Гончара, широко подивовуюся: якою красивою людиною він був! Козацького, доброго крою. Таємниця краси — велика таємниця. Розгадати її, — означає збагнути щось дуже суттєве.

А чи багато хто зміг би вистояти у славі так, як вистояв він, адже це випробування вважається одним із найважчих?! А він жив так, ніби й не було того всенародного пошанування, тої великої любові. Жив важко, писав болісно, поводив себе винятково делікатно, гідно і скромно...

Для всезагального визнання і шани треба народитися, Господь має закласти в душу якусь особливу незламність, красу і силу. Такими були Міцкевич, Шевченко, Гого, П. Куліш, П. Тичина, такий Олександр Гончар. Хто цього не бачить, тому жодні докази не допоможуть...

Йому заздрили за життя, знаходяться заздрісники й сьогодні. Але що вони знають, власне кажучи, про його життя, про те, яким воно було?!

А жив письменник у стані постійної напруги, "в сказаному темпі життя". Були в нього високі злети, нагороди, шана й визнання, але одночасно падали на його голову погрози й шантажі, анонімки і цькування, а відтак — хвороби і болі. Як часто у записниках прориваються ось такі болісні зізнання: "Провокатори, шарпачі послідовно, методично отруюють життя".

"Боже, як сумно й самотньо". "Сьогодні один із тих днів, коли хочеться вмерти... Безмежна самотність". "Темне каміння в душі. Іноді аж так, що здається: краще б знебулось..." "Упірі 37-го року знов вилазять із своїх кривавих боліт..." "Ніколи ще, мабуть, нація не плодила стільких холів і відступників, як у наш час". "О, серед яких бандитів доводиться жити". "Замучило ниркове каміння, інші хвороби обсіли... Про каміння питають: звідки воно взялося? А звідки ж йому не взялося? Після поранення — з Харкова до Красноярська два тижні везуть в ешелоні без перев'язки — відро гною виточили на операційнім столі..."

А табірна макуха? А в спеку цілі дні без ковтка води?.. За дротом, за дротом... А траншеї на Камендінському плацдармі по поразі налиті лютневими водами — і так день і ніч? Дивує не те, що каміння з'явилося, — що сам ти тоді каменем не став".

Про мужність і велич Гончарової душі свідчать його відгуки про опальних і переслідуваних тоді Миколу Руденка й Василя Стуса, Аллу Горську й Валентина Мороза.

У важкі хвилини він шукає опіра у великих попередників і знаходить його у митців розстріляного Відродження, японських майстрів, великих філософів античності. Лаконічна й містка фраза Сар'яна "Найголовніше — жити" стає його девізом у найпохмуріші 70-ті, коли махровий, зловісний сталінізм почав проявляти себе з новою силою.

Маю певність, ці щоденники будуть цінні для багатьох — учених і письменників, естетично підготовлених і рядових читачів, юних і старших віком, — оскільки тут заторкується величезна кількість тем — від морально-етичних і релігійних до суто побутових... Тема любові — центральна. Є й такі, винятково інтимні записи, де звучить вічна туга за ідеалом, за любов'ю, як от у записі від 18 травня 1970 року: "Ти з'явилась і йшла, як образ самого щастя... моя несподівана, недоступно юна, присмучена". У повному обсязі цей запис сприймається як міні-новела чи своєрідний літературний відступ, від якого запаморочливо б'є сляком краси і невимовного чару.

В іншому місці зустрічається такий запис: "Боже, яке це щастя — бути закоханим! Як людина одразу краще в усьому, стає великодушною, проникливою, терпимою, проймається мудрістю доброти". Хто ще міг так сказати, окрім Гончара?!

Цікаві в його щоденниках оцінки й характеристики старших майстрів, зокрема М. Бажана, Юрія Яновського, М. Рильського,

Продовження на с. 10

ПОЖЕРТВИ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ

Продовження. Поч. у ч. 39—52
за 2003 р., числах 2—9, 11—14,
16—18, 20—25 за 2004 р.

Андрійчук К. І., м. Нікополь Дніпропетровської обл.	10,00
Балабан Л. П., м. Тернопіль	50,00
Бей Л. В., м. Бережани, Тернопільська обл.	50,00
Бей Н. А., м. Бережани, Тернопільська обл.	50,00
Берник Г. В., м. Вижниця Чернівецької обл.	555,18
Бугаєць А. М., м. Херсон	10,00
Бучацька райдержадміністрація, Терно- пільська обл. (ч/з Коновал Г. М.)	141,00
Васьків Б., м. Львів	50,00
Від родини Турів Марії і Юрія	1300,00
Войтовська Л. І., м. Умань	5,00
Габалевич М. М., м. Львів	100,00

ПОПРАВКИ І УТОЧНЕННЯ

Замість надрукованого "Покрожевна
О. П." потрібно читати "Покропивна О. П.
та дочка Приєзжих Н. Н., м. Севастополь
30 грн."; замість "Гир Н. І." потрібно чита-
ти "Чир Н. І., м. Надвірна Івано-Франків-
ської обл. 50,00".

Галюк Л. С., м. Тернопіль	50,00	нопільської обл. (ч/з Антошук)	45,00
Гарбовський Я. І., м. Керч	400,00	Нетребюк Н. І., м. Тернопіль	10,00
Гринюк Є. М., м. Запоріжжя	5,00	Нетребюк Ю. І., м. Тернопіль	10,00
Гришук Б. А., м. Хмельницький	50,00	Обертинська ЗОШ Тлумацького р-ну Івано- Франківської обл.	104,00
Гришук Я. І., с. Дубечне Старовижівського р-ну Волинської обл.	50,00	Олинець П. В., м. Дрогобич	
Дорогівська ЗОШ І—ІІ ст. Галицького р-ну		Львівської обл.	100,00
Івано-Франківської обл.	96,00	ОС "Берегиня" СУ, м. Суми	
ЗОШ № 28 м. Житомир	76,25	(ч/з Позняк)	100,00
Іванків П. С., м. Отинія Коломийського р-ну		Освітня Зборівського р-ну	
Івано-Франківської обл.	85,00	Тернопільської обл.	375,40
Карабун П. М., м. Київ	50,00	Паливода М. О., с. Хоружівка Недригайлів- ського р-ну Сумської обл.	25,00
Карелов В. Д., с. Любівка Краснокутського р-ну Харківської обл.	10,00	Петричко М. П., Чинадієве Мукачівського р-ну Закарпатської обл.	10,00
Киричак М. П., м. Дніпропетровськ	20,00	Плаксіна Л. А., м. Київ	20,00
Коропецька школа-інтернат Монастир- ського р-ну Тернопільської обл.	60,00	Правда В. О., м. Торез Донецької обл.	10,00
Корчова Д. М., м. Монастирська Терно- пільської обл.	25,00	Прохира М. Н., м. Тернопіль	20,00
Кравчук П. Ф., м. Київ	100,00	Районна рада, згідно з розпорядженням від 17.05.04 р. № 42,	
Купченко-Костров М. І., с. Хлібодарівка		Івано-Франківська обл.	200,00
Волноваського р-ну Донецької обл.	20,00	Рівненська МГО "Просвіта"	200,00
Кусий А. М., м. Сокаль		Святодух Г. Ф., м. Кременчук	30,00
Львівської обл.	50,00	Семаньків М. І., с. Підмихайля Калуського р-ну Івано-Франківської обл.	20,00
Лобур Р. Н., Рокитнянський р-н Рівненська обл.	2,00	СЗШ № 15, м. Івано-Франківськ (ч/з Го- робченко Н.)	120,00
Лучко О. І., м. Львів	30,00	Скорупський, м. Ужгород	10,00
Львівська філія ВАТ АБ		Скрипченко О. В., м. Київ	20,00
"Укргазбанку"	100,00	Стрілецький Павло Степанович і Стрілець- ка Катерина Львівна	500,00
Любимова К. М., м. Київ	20,00	Татарчук П. І., м. Млинів	
Марчук Галина, м. Снігурівка Миколаїв- ської обл.	15,00	Рівненської обл.	20,00
Молотківська ЗОШ Лановецького р-ну Тер-			

Добровільні пожертви
"На Кобзареву Церкву":
МБФ "Українська Родина"
Р/р № 26045200145101
в Подільській філії
АКБ "Київ", МФО 320401
ЗКПО 21709106

Успенський первинний осередок Україн-
ської Народної партії Вишницького р-ну
Чернівецької обл. 100,00
Учні 3-б, 4-а, 4-б, 5, 6, 9 кл. ЗОШ с. Стріль-
че Городенківського р-ну Івано-Франків-
ської обл. 64,00
Учні Окопівської початкової школи Борщів-
ського р-ну, Тернопільської обл. 23,00
Учні СШ с. Молога: Павленко Д. — 1,00,
Павленко О. — 2,00, Павленко В. — 3,00,
Павленко П. — 4,00, Білгород-Дністров-
ського р-ну Одеської обл. 10,00
Учні та педагоги ПТУ № 28, м. Львів 181,00
Харчевний В. П., м. Київ 10,00
Чеховський М. П., м. Львів 50,00
Шостко Е. Ю. 120,00

СПИСОК ОФІРУВАЧІВ НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУ, ЯКІ НАДІЙШЛИ ЗАГАЛЬНИМИ СУМАМИ

ЧЛЕНИ ОУН—УПА, м. НОВОВОЛИНСЬК		Синишин М. Д.		Мороз І. І.		Гридяєва В. М.	
Баглик В. О.	5,00	Скоп'юк Л. М.	5,00	Наконечна М. В.	5,00	Івановська О. А.	5,00
Бадзюнь М. М.	10,00	Слюсарук М. Д.	10,00	Наконечний С. Л.	5,00	Карпінська М. О.	10,00
Бірук Д. Л.	5,00	Степанюк М. С.	10,00	Оробчук Г. І.	5,00	Ковальчук Г. М.	2,00
Брик І. С.	5,00	Супрунюк Д. О.	10,00	Осташук Н. М.	2,00	Корнелюк М. М.	10,00
Булава І. К.	2,00	Фінканіна Н. Є.	10,00	Павелків Й. І.	2,00	Лац А. Я.	20,00
Верезей Г. П.	10,00	Шевчук В. А.	10,00	Панасюк К. П.	2,00	Ликова Г. А.	3,00
Власюк Є. І.	2,00	Яковчак С. М.	5,00	Пилипчук Л. М.	5,00	Лісковець Г. С.	10,00
Гаківник В. П.	2,00	ВСЬОГО:	271,00	Повсюк М. С.	2,00	Нестерчук Н. С.	10,00
Гулава С. К.	5,00	ВETERАНИ НОВОВОЛИН- СЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВОВ "ЗЛАГОДА"		Погребський В. С.	5,00	Оробчук М. Й.	10,00
Дацюк А. А.	4,00	Адамович Т. Т.	2,00	Приємський В. П.	6,00	Охрилович О. М.	10,00
Дідик Й. Й.	3,00	Бірюк Д. Л.	2,00	Прокопчук В. А.	5,00	Пасічник Н. І.	10,00
Дорош М. Г.	5,00	Бомчук Ф. Г.	1,00	Романюк Є. Г.	1,00	Погребська Є. М.	2,00
Захарчук С. Ф.	2,00	Власюк М. С.	2,00	Руна О. К.	1,00	Працівники м-ну "Кобзар"	50,00
Ісюк М. К.	2,00	Глушук О. М.	2,00	Семенюк М. Л.	2,00	Рибалкіна В. М.	10,00
Кадян М. Д.	5,00	Глушук С. Я.	5,00	Семенюк М. Н.	4,00	Рожелюк Л. В.	10,00
Каліщук С. Р.	10,00	Гончарук А. П.	4,00	Семенюк С. І.	2,00	Рябченко В. А.	10,00
Карвацький І. В.	3,00	Грабовська О. О.	1,00	Сидорук Ф. В.	5,00	Слабик Г. В.	2,00
Лавренюк М. Д.	10,00	Довгаюк В. П.	5,00	Сльозко С. С.	20,00	Цікра М. В.	2,00
Литвинчук Г. Є.	2,00	Дячук В. С.	5,00	Стасюк Л. В.	5,00	Шукатка О. О.	5,00
Манащук М. П.	5,00	Євтух В. С.	2,00	Супрунюк І. М.	5,00	ВСЬОГО:	296,00
Мельник А. І.	10,00	Жук Б. В.	2,00	Хавенюк І. Н.	2,00	9-А кл. ГІМНАЗІЇ м. НОВО- ВОЛИНСЬК	
Мороз І. І.	2,00	Жук Л. М.	2,00	Харчук С. К.	5,00	Бойко І.	0,5
Обертас М. З.	10,00	Захарчук С. С.	5,00	Холява В. І.	2,00	Загура О.	0,5
Олексюк П. Г.	3,00	Захарчук С.	2,00	Цікра М. В.	3,00	Карнаухова Н.	0,5
Омельченко В. Д.	5,00	Колбун З. П.	5,00	Червинська Г. О.	2,00	Касирук А.	0,5
Охримчук А. Я.	3,00	Корягін В. С.	2,00	Штимбурський В. О.	2,00	Кравчук І.	0,5
Павлусь М. Ф.	5,00	Корягін В. С.	8,00	Щербань Т. Т.	2,00	Кротюк О.	0,5
Павчук Д. Ю.	10,00	Котилко В. З.	4,00	Яремчук Я. І.	5,00	Кушель І.	0,5
Паламарчук М. Ю.	5,00	Красюк Г. М.	1,00	ВСЬОГО:	210,00	Мархлевич В.	0,5
Підласа К. М.	2,00	Кузьма Н. А.	1,00	НОВОВОЛИНСЬКА МІСЬКА ФІЛІЯ СОЮЗУ УКРАЇНОК		Пагутяк А.	0,5
Підласа К. М.	2,00	Кусько Н. А.	4,00	Бідзюра А. М.	10,00	Процюк О.	0,5
Пона І. Ф.	10,00	Лебідь А. С.	3,00	Бідзюра Г. І.	5,00	Руденко Ю.	0,5
Поронюк М. С.	7,00	Лобода М. В.	10,00	Бідзюра О. А.	10,00	Столярчук І.	0,5
Порохновець М. М.	4,00	Луцюк Г. У.	2,00	Бондарева В. Т.	5,00	Тарапущенко Д.	0,5
Прокоп'юк Г. М.	4,00	Луцюк Т. М.	5,00	Василів В. П.	20,00	Торчинюк А.	0,5
Сачук І. Ф.	5,00	Макарук І. К.	2,00	Вовчко О. І.	10,00	Хлуд Ю.	0,5
Сегед М. В.	5,00	Мартинюк М. Л.	2,00	Войтюк Н. Н.	20,00	Чолак В.	0,5
Сидлярчук М. Д.	2,00	Масецько С. К.	5,00	Воропаєва О. В.	10,00	Степанюк М. І.	10,00
Сидорук П. В.	5,00			Гамонюк Н. П.	10,00	ВСЬОГО:	18,00
Сидорук Ф. В.	10,00						

Товариство інвалідів "Джерело надії", Іллічівське відділення "Просвіти"

Колесникова Д. А.	2,00	Мирошова Т. В.	1,00
Сагайдак О. Н.	1,60	Касилові В. А. і Г. П.	5,00
Котова Е. А.	0,60	Павлюк Н. І.	2,00
Скидан В. Е.	1,00	Скворцов В. Н.	1,00
Ілюхіна Г. Г.	10,00	Белоусов В. А.	0,80
Савінова Л. Д.	6,00	Кулишов А. В. 5,00	
Троценко Е. І.	1,00	Свистюр П. П.	2,00
Гайдар Р. Ф.	1,00	Лучко Д. і Е.	2,00
Ястребов С.	1,00	Мироненко В. П.	1,00
Котлубей Л. Л.	5,00	Харитоновна Н.	6,00
Камінін А. В.	2,00	ВСЬОГО:	58,00
Мельничук В. П.	1,00		

ПРОСВІТЯНИ ТА ОКРЕМІ ГРОМАДЯНИ м. ВИЖНИЦЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ВІД ТРУДОВИХ КОЛЕКТИ- ВІВ (ч/з голову осередку "Просвіта" м. Вишниця Ганну

Управління економіки райдержад- міністрації (працівники)	40,00	Микитюк Б. Й.	5,00
Марчук М. С.	5,00	Працівники Вишницької міської ради	80,00
Лаврентьева З.	20,00	Родина Григорійчука Т.	20,00
Джеголя Н.	20,00	Працівники Вишницької райдержадміністрації	58,50
Родина Никоряків — Оріся і Пав- ло	100,00	Хованець Є. О.	5,00
Працівники Вишницької районної ради	80,00	Гриценко В. Г.	50,00
Наливайко Г.	10,00	Гриценко М. В.	10,00
Коваль Я. П.	30,00	Чорней В. Т.	10,00
Огородюк О. А.	10,00	Чорней Л. А.	5,00
Борук В.	10,00	ВСЬОГО:	568,50

СПИСОК КОЛИШНІХ В'ЯЗНІВ — ЖЕРТВ НАЦИЗМУ, м. СВІТЛО- ВОДСЬК КІРОВОГРАДСЬКОЇ обл. (ч/з Скібіцьку Г. Г.)

Малько М. Я.	
Раченко М. Л.	
Грицай М. Ф.	
Любарець А. Г.	
Пасько П. Л.	
Бобров Г. І.	
Негров М. Д.	
Яблуновський А. Ф.	
Гава І. П.	
Коновка С. І.	
Мелехова З. П.	
Шемякіна Г. Ф.	
Гава М. К.	
Ефімова Т. Г.	
Думанська Е. Т.	
Дем'янов В. П.	
Студенець С. Г.	
Задворна А. А.	
Кравченко М. А.	
Любарець О. Г.	
Зозуля Н. П.	
Яблуновський А. Ф.	
Кузьменко П. І.	
Саліонов І. Ф.	
Хотін А. А.	
Цеханова П. А.	
Вашенко П. Т.	
ВСЬОГО:	54,00

ЖЕРТВОДАВЦІ з м. КОПИ- ЧИНЦІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ обл. (ч/з Савку К. М.)

Боднарчук Р. Л.	10,00
Василик Я. І.	10,00
Воськало Д. І.	10,00
Довгань М. М.	5,00
Коломійчук П. Д.	2,00
Марак З.	10,00
Порохняк З. П.	10,00
Прокіп Ю. А.	2,00
Пукас З.	10,00
Ревіцький В. С.	10,00
Савка Б. М.	20,00
Скарлош Б. Т.	10,00
Скуратівська Л. М.	10,00
Сокіл А.	5,00
Схаб С. І.	20,00
Танчик К. В.	5,00
Ухач М. С.	20,00
Фріцька Г. В.	2,00
Хлібович І.	5,00
Шпікула Н. Г.	5,00
Шустик З.	5,00
ВСЬОГО:	196,00

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 465 170 грн. 08 коп.

Закінчення. Початок на с. 9

Петра Панча, О. Корнійчука, А. Головка, В. Свідзинського, Ю. Смолича, І. Сенченка, літературних побратимів і молодших колег — Григора Тютюнника, Р. Андріяшика, Ліни Костенко, Юрія Мушкетика, Петра Перебийноса, Івана Драча, Дмитра Павличка, Чингіза Айтматова, Маргарити Малиновської, Галини Кальченко, Імрана Касумова, Кайсина Кулієва, Платона Майбороди, Олекси Коломійця та багатьох-багатьох інших.

Однак це не означає, що всі його оцінки були всуціль позитивні й похвалювані. Зовсім ні. Він був принциповою і совісною людиною, не потурав нічості й підлості, ненавидів підступність і зраду, хоча вмів прощати, цінувати талант. У щоденниках подибуємо критичні й навіть нищівно-убивчі характеристики, зокрема бездарних ортодоксальних літераторів і критиків-голубельників — В. Козаченка, В. Собка, Шамоти, численних партійних функціонерів-українофобів і “временщиків”.

Хтось, зрозуміло, не погодиться з такими його, надто гострими, оцінками, не завжди і я сприймаю їх. І це природно. Скажімо, моя душа протестує проти ось такого тавра: “Пігмей ви є, пане Кошелівце!.. Що ви знаєте про наше життя? Про землю, яку проміняли на півниці, на мундир ландскнехта”. Написано зопалу, це перша реакція на несправедливу й дошкульну критику, це відповідь, удар шпагою, — і все ж... Виникає запитання: хіба краще було б, якби Кошелівець, як і тисячі інших емігрантів, опинився не за кордоном, а в Сибіру на Колимі? Втім, сьогодні це вже не дискусійне питання.

Щирість, відкритість душі, сердечність, доброта, любов — це те, що зімітувати неможливо. Вони або є, або їх немає. Фальш, награність, бажання видатися кращим, ніж ти є насправді, видно відразу. Повертаюся до щоденників знову й знову й незмінно ловлю себе на думці, що вірою авторові, що в мене не виникає сумнівів, нібитодесь він злукавив, захотів постати кращим, ніж був насправді. Його слово знаходить щирий відгук у моїй душі. Може, тому, що незрівняно переживаю аналогічні душевні стани і спроможний скласти ціну самотності, болю, душевної муки...

“По суті, на світі ти мало кому потрібен. Настає пора, коли маеш рятуватися від самотності. Лишається сім'я. І щасливий той, у кого добрі діти, ласкаві внуки...”

Мені близькі його роздуми про релігію, і я сприймаю їх беззастережно, бо відчувається, що мовлено людиною, глибоко віруючою, яка постійно шукає у вірі опертя, не може уявити собі цей світ і людину в ньому без вищого Творця.

“Ісус Христос, цей тесляр із Назарета, молодий мислитель, зостається ось уже 2000 літ ідеалом духовної краси. І що знала історія могутніше за його наскрізь гуманне вчення?”

“Виховання без Бога — це виховувати диявола з розумом”, — занотовує він япон-

ський вислів, що сприймається ним як визначальний і програмний.

Великі книги народжуються з Вищої Волі, при обставинах, наскрізь таємничих. Письменником стає Той, хто хоче вплинути на долі тисяч чи мільйонів читачів. Обраний митець не може цього не відчувати.

“Після “Альп”, — записав у своєму записнику Олесь Гончар, — жодна книга не писалася так “запойно”, як “Собор”. Мені помагає Вища Сила. Назву її по-давньому: Бог. І дякую їй”.

Так писалися всі великі книги.

А скільки у тих товстих, шестисотсторінкових фоліантах глибоких і оригінальних думок та спостережень про літературу, роль мистецтва в житті людини, про те, якими шляхами повинна розвиватися культура в

МУДРІСТЬ ДОБРОТИ

Нотатки на берегах

майбутньому! Важко стриматися, щоб не навести хоча б деякі з тих роздумів і спостережень.

“Про недосконалість людської природи написано багато і влучно. Очевидно, міг би і я. Але чи варто? Ще раз, зайвий раз, сказати людині, що вона недосконала? Чи, може, потрібніше зараз підтримати її дух, підняти із занепадості, упевнити в собі, у вірі, як робили це великі поети-творці біблійних саг?”

“Що таке бути письменником? — Це, насамперед, уміти помилятися”.

“Що таке творчість? Я сформулював би це так: творчість — це, найчастіше, здатність захоплюватися і вміня своє захоплення передати іншим”. “Я маю серйозні претензії до сучасної російської прози. Хто в неї головний герой, якщо брати за їхнім сновістським “Новим миром”? Алкоголік. Алкоголік і його переживання, його місце в побудові комунізму”.

Читати щоденникові записи великого майстра — невимовна насолода. Тут що не сторінка — то відкриття, що не запис — то золотинка. І як радісно засвічується душа, коли натрапляєш на думки, співзвучні твоїм власними. Дозволю собі проілюструвати це тільки двома найбільш промовистими, на

мою думку, фрагментами.

“Чим далі ми від віку XIX, тим ясніше видно, який він був великий, той XIX, — писав О. Гончар. — Особливо у сфері духовній, у геніальних творіннях літератури. Коли порівнюєш, на XX сторіччя не можна не помітити тінь виродження й деградації. Література втрачає своє здоров'я, свою духовну вершинність...” “Це століття великих ідей, великої науки, великої літератури”.

У “Голосі з притвору” я занотував: “Люблю вітчизняну літературу XIX ст., особливо другу її половину. Уже саме звучання імен викликає в мене легке сп'яніння: П. Куліш, П. Мирний, І. Нечуй-Левицький, Леся Українка, М. Коцюбинський... Є між ними винятково улюблені, є такі, що викликають нестихаючий інтерес: Іван Манжура, Яків Шоголев, Олена Пчілка, Ганна Барвінок, Олекса Стороженко. Здається, що літературу знаю назубок і будь-які відкриття вже неможливі, але це ілюзія — цей неохопний материк обжити повністю неможливо. І все нові відкриття відбуваються з дивовижною послідовністю. Не кажу вже про повторне глибоке прочитання текстів.

XX століття уже мені начебто чуже. Може, тому, що тут іще не все другорядне і

розумна, але стражденна, яку весь світ повинен знати. Ми будемо висилати цей диск у школи та бібліотеки по всій країні”.

Окрім того, “Живий голос” — це своєрідна історія залучення творчості Василя Стуса акторами й музикантами. Окрім унікальних записів голосу поета, вірші на диску читають актриса Галина Стефанова і Дмитро Стус. Диск робився швидко, сюди не встигли включити читання акторів Львівського молодіжного театру, які першими в Україні, у 1989 році поставили виставу за мотивами творів поета. На жаль, не ввійшов і голос актора Олександра Кочнева, який озвучував трисерійний фільм про Василя Стуса “Просвітлі дороги свічка чорна” і теж читав вірші.

Першим поклав тексти Стуса на музику в 1991—1992 роках Сергій Мороз. Касети з його музики, накладом понад тисячу копій, було видано 1994 року. Коли презентувався перший том багатотомного видання творів поета, Сергій Мороз каже, що бачить Стуса, попри складну особисту долю, перш за все не правозахисником, а дуже радісною, лагідною і люблячою цей світ людиною. Сестри Галя і Леся Тельнюк, трохи пізніше за Сергія Мороза, також поклали вірші Стуса на музику, і саме їм належить розшифрування мелодії до пісні “Прощай, Україно” — Василь Стус написав текст і в таборі на одній струні награв цю мелодію своєї дружини Валентини під час одного з побачень. Пісні цих виконавців

фальшиве відсілося, а справжнє не відстоялося, не викристалізувалося. Виявляється, час накладає особливий чар на справжні тексти. Ось така таїна: чим більше проходить часів, тим потужніше й очисне враження вони справляють...”

І далі в Олесь Гончара:

“Вдивляюся глибше в це диво — диво цвітіння. Стоїть ось вона, яблунька, з чудовою кроною, вся в цвіту, у тихій розквітлості... І весь вечір, вся зелень довколишня мовби освітлена нею. Для кого цвіте? Для джогли, для людини, для себе самої, для цілого світу”.

У “Році подвійних райдуг”: “На глухому пустирищі, віддаленому від найближчого села за кілька кілометрів, один-єдиний куш шипшини. Для кого й чого він тут росте, адже люди той закуть обминають? Для птахів і неба, для вітру і Бога. Господь теж, мабуть, милується своїм витвором, як і кожен творець. Не може не милуватися. Яскраво спалахнула шипшина на славу Божу!”

Краса вірності... Мужність доброти... Краса в правді.

Усе це — Олесь Гончар. І сказати так, здається, міг лише він.

А скільки в його записах стислих афористичних висловів, незатертих сентенцій, цікавих узагальнень, у яких відчувається сила і геній великого Майстра.

“Література вимагає мужності. Без цього в ній нема чого робити”. “Не так важливо все знати, важливо все розуміти”. “Щастя — це коли немає нещастя”. “Умій прощати! Це таки, мабуть, найбільше мистецтво життя”. “Образ людини ніякими тонкощами в описах природи не замінити, хоча й картини природи не кожен змалювати зуміє”.

Його рука вгадується по мазках — мускульних і летючих, легких і світлих, виразних і аркоджунжних. Це рука Майстра, що захоплюється красою природи, досконалістю людини, неперебутністю світу й невичерпною фантазією Творця. Розмова про це може бути ще дуже й дуже довгою, але треба закінчувати, і зробити це хочеться таким акцентом.

Письменники, на жаль, відходять рано, а їх вдови залишаються, щоб за них донести до кінця спільний хрест. Здається, на таке життєве сподвижництво спроможні тільки українські жінки. Звела мене доля не з багатьма із них — Валентиною Гончар, Майєю Міщенко-Соколовою, Валентиною Іов... Життя кожної з них для мене — високий подвиг. Якби не вони, у теперішньому розбродженому суспільстві невидані книги їх чоловіків, невпорядковані рукописи, нерозшифровані записи канули б у забуття, були б неопорно втраченими. Вони ж вибирують усе до крупинки, розшифровують невіразні й напівстерті записи, спростовують їх у “тугі брили рукописів”, і за це низький їм уклін від нас, вдячних читачів.

● **Петро СОРОКА**, член міжнародного ПЕН-клубу, м. Тернопіль

Компакт-диск, котрий презентували 2 червня 2004 року в Державному центрі театрального мистецтва ім. Лесь Курбаса, — диск із голосом Василя Стуса, що читає власні поезії... Поява цього компакт-диска видається неймовірним фактом навіть (чи особливо?) для тих, хто близько знав і спілкувався з поетом.

У 1969 році Леонід Селезненко, один із найближчих на той час приятелів Василя Стуса, зробив на аудіокасету цей 20-хвилинний запис. За спогадами Євгена Сверстюка, Селезненко записав голоси багатьох своїх сучасників. Запис Стуса в нього вилучили представники КГБ під час арешту 1972 року. Проте копії дивом збереглися в Леоніді Світличній, Броніславі Омецинському та Івані Калениченка. Копії поганої якості — на жаль, кращої не могла дати тогочасна техніка. Зараз СП “Комора” благодійно надало необхідне обладнання для реконструкції і що найкращого відтворення цих раритетів. Оформив диск художник Юрій Марусій.

Здійснив проект видання компакт-диск Гуманітарний Центр Василя Стуса. Сприяли і підтримували: блок Віктора Ющенка “Наша Україна”, СП “Комора”, заступник голови Національної радіокомпанії Микола Амосов та багато інших. “Живий голос Василя Стуса” — вже другий проект співпраці з “Нашою Україною”. Першим стало видання книги “Палімпсест”. За сприяння Віктора та Катерини Ющенко ціна видання в усіх книгарнях становить

«НАША СПРАВА — ЗІБРАТИ І

12 гривень, а не 24, що — звісно, робить його більш доступним для читача, особливо у маленьких містечках, де навіть двадцять гривень — цілий скарб. Директор видавництва “Факт” Леонід Фінкельштейн доповнив, що книга “Палімпсест” має великий розголос в Україні — продано майже 9 тисяч примірників.

“Ми навчилися робити гарні книги, добрі музичні проекти, але

не навчилися поки що доносити їх до людей, до народу. Гуманітарний Центр Стуса — це спроба створити унікальну тяглість, якої, на жаль, ми часто позбавлені”, — говорив на презентації компакт-диск Дмитро Стус. А Катерина Ющенко, членкиня Наглядової ради Центру Стуса, додала: “Мета нашого центру — поширити інформацію про Стуса по цілому світу. Для нас Стус — це та Україна, культурна,

також увійшли до компакт-диск.

На презентації голова Всеукраїнського меморіалу ім. Василя Стуса Лесь Танюк зі словами “За цим орденом стоять сотні тисяч репресованих, які віддали свою кров за Україну”, вручив родині поета орден за вірність ім. В. Стуса, за № 001. А орден за № 002 було вручено родині В'ячеслава Чорновола.

Представляв компакт і Віктор Ющенко. Його допомога — тепер у виданні диску, а перед тим — виданні книги — не є формальним актом, а щирою, від душі лептою. Це засвідчує і його присутність на всіх презентаціях, і теплі слова: “Ось той можливий внесок, який могла дати моя родина тій людині, яку ми любимо і шануємо. Усі, хто шукає відповіді, як відбудувати цю країну, бачать одну з невід'ємних складових цієї відповіді — збережене українське слово, культуру, традицію, історію. Були особистості, які за найскрутніших обставин зберігали все це уламками, шматочками. Наша справа — зібрати і зберегти цілість”.

Наступні рядки Василь Стус написав 1980 року, після другого суду, наче відчував, що додому він уже не повернеться:

*І знов Господь мене не остеріг,
і знов дорога повилася.*

*Тож — до побачення —
у просторі*

і — до побачення у часі.

Мабуть, одне з цих побачень — компакт “Живий голос Василя Стуса”.

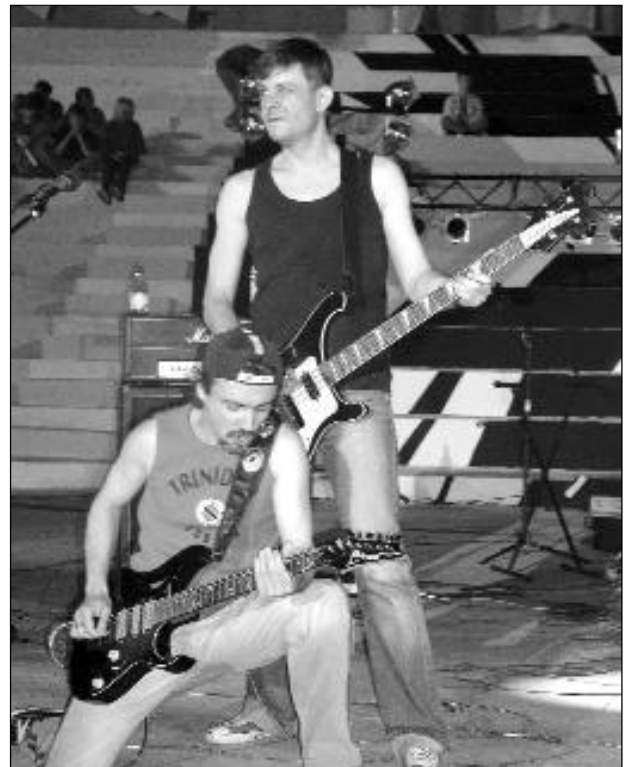
● **Нонна-Анна СТЕФАНОВА**

Віктор Морозов і "Мертвий півень"

"Очеретяний кіт"

"Борщ"

"On Line"

Надрукувавши напередодні II Всеукраїнського рок-фестивалю "Мазепа-фест" у "Слові Просвіти" докладну розповідь про очікуване дійство, я збиралася далі обмежитися короткою інформацією. Але наступного дня випадково увімкнула телевізор саме тоді, коли на одному з провладних каналів давали репортаж із цієї події. І що ж чуо? У Полтаві відбувся безіменний фестиваль альтернативної музики (бачите, у нас ще й досі правлять люди, для яких ім'я Мазепа — як осиковий кілок у груді!). У фальсифікації дійсності тележурналісти сягнули неабиякої віртуозності: змонтували кадри так, щоб не було на екрані жодного національного прапора й жодного прапорця, з якими танцювали, якими з піднесенням розмахувала молодь. А інтерв'ю одного з організаторів фестивалю Олександра Євтушенка мало вигляд пошаткованої капусты. Одне слово, "попрацювали на славу".

І я зрозуміла, що "Мазепа-фест" — річ дуже потрібна, якщо її так бояться, замовчують і перекручують. Власне, чим і характерна нинішня ситуація: "вершки" політикуму і ЗМІ, що їх обслуговують, панічно бояться всього українського і "виношують" його, як у комуністичні часи, навіть між рядками, між акордами. А тут — прямо тобі в назві: "Мазепа-фест"!

Напередодні в прогнозі погоди Полтаву виокремлювали як чи не єдине місто на Сході України, де мали бути зливи. І на те всерйоз

РОК-ПОХІД: «МАЗЕПА-ФЕСТ» ВИХОВУЄ НОВЕ УКРАЇНСЬКЕ ЛИЦАРСТВО

заходилося. Я спочатку з острахом, а потім із радісним подивом спостерігала, як другого дня фестивалю налита люттю чорна хмара, закривши четверту частину неба з півночі, так і не змогла далі просунутися ні на метр, зупинена якоюсь дивовижною тонкою світло-сірою, немов криця, запоною легких хмарок над роковищем. Вони не рухалися, наче викувані небесним ковалем. Такою була енергетика Співочого поля Марусі Чурай, що жодна крапля дощу не впала над ним.

А дух старого Гетьмана витав над роковищем, нагадуючи про те, що мусимо робити вибір між вірою і

зневир'ям, правдою і кривдою, білим і чорним.

Біле, золоте і чорне — шляхетні кольори лицарської звитяги — використали для оформлення сцени художники Микола Маценко та Олег Тістол. Хрести лицарські, козацькі — і знаки радіаційної небезпеки, чергуючись, нагадували про українську славу і про те, що загрози, які мусимо подолати, знешкодяться лише тоді, коли нація буде, як сталева струна, а не як кисіль, коли вона позбавиться, кажучи словами Євгена Маланюка, "вошивих душ, що бабраються в слині", турне геть отих "вождів — дрібну плебейську шваль".

А ще громадилися на просторій сцені Співочого поля... мішки. Як сказав головний режисер фестивалю Сергій Архипчук, "коли почнуть стріляти, ви знаєте, що з ними робити". (Згадайте козаків, котрі за лічені хвилини вибудовували оборонне укріплення з возів із такими мішками).

"Волаючи цноту Полтави" будили великий Язичник "Вій" і "Борщ" — страва, яка ніколи не набридне українському шлунку, "Перкалаба" і "Нумер 482", "Очеретяний кіт" запускав пазурі глибоко в серця фанатів року. Напевно, стане афоризмом назва твору однієї з найновіших київських формацій — "Андерсона". "Законопроект, як цінувати народ":

Куди ж я без тебе,
такого сумного?

Куди ж ти без мене,
такого стабільного?
Сиди́ть і не рипайтєсь,
поки я з вами...

Скільки разів нам "промивали мізки" на цю тему! І схоже, кого-кого, а молодь таки добре дістали. Бо ж ось співає полтавський "Дель Торо":

Схотілося заснути
і не встати,
Аби ще раз побачити
хоч в сні,
Як мій народ кує з пługів
гармати...

"Вони забули, що таке меч, вони зурочені", — такими бачить молоде покоління своїх батьків, які за 13 літ незалежності не спромоглися збудувати для власних дітей Державу — як надійну фортецю, де б їхні душі щодня не терзали стерв'ятники, в тому числі й музичні.

"Сам, не знаючи чому, Ти потрапив у тюрму", — не одна Леся Горова, виконавиця балад протесту, та гітарист-віртуоз Юрко Товстоган так вважають. Мабуть, не випадково було на цьогорічному фесті багато "важкого" року. Такий період переживаємо: немов усі упирі світу впилися в груди України. Вони поспішають: або сьогодні покінчать з нею, або завтра вона покінчить з ними. Бо завтра ці груди може покрити щитами своїх сердець нове українське лицарство.

І славні старі львівські батяри (як Віктор Морозов, котрий приїхав на фестиваль із "Мертвим півнем", чи "Мертвий півень" — із

Віктором Морозовим) були, як завжди, — поза всіма стилями й на їх перехресті, "вивихнуті" й приречені на "всенародну любов", принаймні серед "просунутих", які не слухають разом із колишнім гопником Путіним довбана "Любе".

Разом із Віктором Морозовим усе роковище співало "Oh my dear Ukraine", і то було — супер! Звичайно, непогано було б, якби ці юнаки та юнки щонеділі ходили на літургію до української церкви й співали там по закінченню служби "Боже, великий, єдиний, нам Україну храни", — та доки цього немає, нехай співають хоча б "dear Ukraine". Воно теж посилює ауру нації.

"Гайдамаки" завершували рок-месу Україні — не Горпині Терпелісі, а прекрасній Панні — своїми Karpaten SKA. Взагалі, після "Мазепа-фесту" хочеться сказати: якби ще українська "попса" так уміло використовувала народний мелос, як наші рок-гурти, — ціни б тій попсі не було!

Особливістю фестивалю був парад дебютантів, котрі не розгубилися на великій сцені, засвідчивши, що рок-музика в Україні на досить високому рівні — то-

му рівні, коли справжні мистецькі явища народжуються не тільки в музичних столицях та мегаполісах.

Меценатську підтримку фестивалеві надали блок Віктора Ющенка, подружжя Боднаруків із Чикаго, обласні організації "Просвіти" й Народного Руху України, полтавські підприємства.

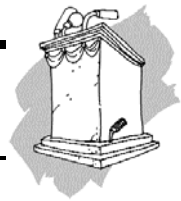
Як сповістив директор фестивалю, голова обласних організацій Руху й "Просвіти", депутат Верховної Ради від "Нашої України" Микола Кульчинський, хто не був на цьому дійстві, зможе відчутти його атмосферу, придбавши диск чи аудіокасету з піснями "Мазепа-фесту".

● **Ганна ДЕНИСКО**, журналістка, просвітянка, м. Полтава

Світлини **Ганни ОБОРСЬКОЇ**

Леся Горова і Юрій Товстоган

ПОЛТАВЩИНА: ГОЛОСИ — ЗА РИС І ГАЗ

ВИБОРИ

І хоча полтавський процес набагато “програвав” мукачівському за видовищністю і резонансом, але теж мав елемент неповторності. Якщо вибори в Мукачевому асоціювалися з молодиками кримінальної зовнішності, побиттям народних депутатів і, врешті, фальсифікацією результатів на рівні регіональної виборчої комісії, то на Полтавщині все було простіше. Виборців дешево купили. Як повідомляє інтернет-видання “Гаряча лінія”, у місті Кобеляки взамін на обіцянку голосувати за Голову Ради “Східно-європейського банку” Михайла Гончарова виборці у приміщенні місцевого дрібно-гуртового магазину безкоштовно отримували рисову крупу та інші продукти. Два продавці магазину складали відомість, у якій на момент виявлення цього факту були прізвища 44 осіб. Крім того, як повідомили місцеві жителі, представники кандидата Гончарова роздавали людям від 10 до 30 гривень. Часто вручення купюр супро-

Довибори у Верховну Раду в 151 окрузі на Полтавщині, що відбувалися минулої неділі, вкотре засвідчили, що без порушення виборчого законодавства вибори в Україні наразі — тільки мрія...

воджувалось укладанням так званих “соціальних угод”, якими виборці зобов’язувалися голосувати за Гончарова. Подібні спроби підкупу виборців зафіксовані й за представниками кандидата Олексія Лелюка, який є головою правління БАТ “Полтавагаз”. У структурних підрозділах “Полтавагазу” їхні керівники погрожували звільнити працівників, які не голосуватимуть за свого “шефа”.

Були зафіксовані й інші види порушень. Біля першої дільниці в селі Карлівка голоси виборців купували за допомогою системи “потічок”. Виборець заходив на дільницю, отримував бюлетень, але не кидав його до урни для голосування, а вносив із собою. На вулиці бюлетень передався “координатору потічка”, а той, у свою чергу, фінансово “віддячував” щедрому виборцеві. Далі бюлетень “правильно” заповнювали і передавали до

виборчої урни наступним учасником. Урешті, і вівці, і вовки були ситими.

Крім порушень виборчого процесу, в окрузі здійснювався тиск на місцеві ЗМІ. Зокрема за усним наказом голови Карлівської райдержадміністрації був знищений тираж 49 випуску районної газети “Життя і слово”, в якому була надрукована велика стаття про візит Ющенка в 151 округ. Протягом дня весь наклад газети було вилучено з кіосків Торгпреси. Натомість наклад замінили іншим, майже ідентичним. В “оновленому” накладі значних коректив зазнала саме вищезгадана стаття про відвідини Полтавщини лідером “Нашої України”.

Яскравою ознакою виборів у 151 виборчому окрузі було масове “добровільне” бажання 30 % (близько 10 тис.) виборців голосувати за того чи іншого кандида-

та, не виходячи зі своєї оселі. При цьому заяви, у яких виборці мали засвідчити таке бажання, часто друкувалися на комп’ютерах, а не писалися виборцями власноруч. Комітет виборців України вважає, що саме ці голоси були віддані на користь Лелюка.

За результатами підрахунку голосів у 151 окрузі, перемогу здобув представник влади Олексій Лелюк. Завдяки безкоштовним газетним балаонам та перспективам газифікації сіл йому віддали перевагу 32 % виборців. Опозиційні сили, уособлені кандидатом від “Нашої України” Олександром Куликом, здобули підтримку 22 % полтавчан. Ще один представник влади, Гончаров, був третім. За його продуктові пайки і грошові винагороди голоси віддали 9 % виборців. Чергова репетиція майбутніх президентських виборів на Полтавщині засвідчила чергове звичайне явище українського виборчого процесу. Далі буде?

● **Богдан ГДАЛЬ**

ДО ПЕРЕМОГИ — НА ТРОЯНСЬКОМУ КОНІ

ЯК ЦЕ БУЛО

Без задоволення залишилися низка скарг на дії кандидата в народні депутати О. Лелюка. Під час передвиборної агітації БАТ “Полтавагаз”, головою правління якого є О. Лелюк, подарувало виборцям Машівського району новий автобус ПАЗ. Він був придбаний спеціально для перевезення пасажирів у межах району, який входить до виборчого округу № 151. 5 червня 2004 року О. Лелюк подарував мешканцям села Дмитрівка Машівського району матеріали для ремонту водонапірної башти. Про це повідомляли засоби масової інформації. У всіх районах округу масово безкоштовно встановлювали лічильники газу. Закон України “Про вибори народних депутатів України” забороняє проводити передвиборну агітацію, що супроводжується наданням виборцям

грошей чи безоплатно або на пільгових умовах товарів, послуг, робіт, цінних паперів, кредитів, лотерей, інших матеріальних цінностей. У скаргах також вказувалося на те, що О. Лелюк для проведення передвиборної агітації використовував транспорт, зв’язок, устаткування, приміщення, що належать БАТ “Полтавагаз”, підлеглих йому осіб із багатьох регіонів Полтавщини. Це також заборонено законом.

А увечері 20 червня у Степному Полтавського району тим, хто ще не проголосував, невідомі особи пропонували пляшку горілки за те, що вони підуть на дільницю і віддадуть голос за О. Лелюка.

Прес-служба ПОО УНП повідомляла про фальсифікацію списків виборців: до них було включено багато “мертвих душ” і не внесено прізвищ низки мешканців округу, зокрема молодих виборців, яким на день голосування випов-

нилося 18 років; одні й ті ж особи потрапляли до списків на різних дільницях; були неправильно написані прізвища та адреси, внаслідок чого члени дільничних комісій не видавали бюлетенів згідно з пред’явленими паспортами.

Під час виборів 20 червня масово організовувалося голосування вдома, яке важко проконтролювати спостерігачам, — саме при голосуванні вдома кандидати, яких підтримує влада, набирають найбільше голосів. Причому ініціювали написання заяв про голосування вдома часто не самі виборці, які за станом свого здоров’я не можуть прибути на дільницю, а представники штабів деяких кандидатів у депутати. Так, на окремих дільницях у Чутівському районі таких заяв було понад 20 % від загальної кількості виборців, а на виборчій дільниці № 180 — 35,9 %. Ці заяви переважно були від-

друковані, вписувалися тільки прізвища та ставилися підписи. Багато заяв написані однією рукою. У зв’язку з цим у Куликовому Полтавському районі заяви про голосування вдома були визнані недійсними, і виборці голосували тільки на дільниці. На інших дільницях деякі виборці були здивовані тим, що члени дільничної комісії приїхали до них із переносною скринькою, адже заяв вони не писали.

Сотні мешканців міста Карлівка не змогли проголосувати, бо їхніх прізвищ не виявилось у списках, і своє конституційне право обирати народного депутата вони змушені були відстоювати в суді, подаючи копії паспортів та заяви. Але до суду пішли одиниці, решта повернулися до своїх домашніх клопотів.

● **Настя ТОПОЛЯ,**
Полтава

ДО ГОРИ ПРИЙШОВ ІЩЕ ОДИН МАГОМЕТ

ПРИЗНАЧЕННЯ

Призначення мало ефект снігу посеред сонячного літа. На його тлі — ще одне поповнення в стані “ющенківців” — президент Центру Разумкова Анатолій Гриценко очолив інформаційно-аналітичний напрям роботи виборчої кампанії Віктора Ющенка — сприйнялося, як подія майже буденна. Експерти були лаконічними в коментарях і завдяки партизанському мовчанню самого Олександра Зінченка та штабу “Нашої України”. Усі версії зводилися до кількох: блок наразі зробив рішучий крок назустріч виборам; Зінченко поруч із Ющенком — це ефектний пар-хід; Зінченко — “засланий козачок” “есдеків”. Недовіра до нового менеджера “НУ” пояснюється його соціал-демократичним минулим і активністю ним же колись очолюваного каналу “Інтер” у щоденному поширенні негативу про В. Ющенка. Хоча багато води спливило з часів розлучення Зінченка з “Інтером” і СДПУ(о)...

Політична кар’єра студента-фізика Чернівецького університету починалася з посади комсорга факультету. Однокурсники і викладачі Олександра Олексійовича досі впевнені, що сьогоднішній кандидат фізико-математичних наук мав неабиякі шанси стати відомим як учений, якби не комсомольська робота, а відтак — велика політика.

Трансформація Олександра Зінченка, одного з керівників СДПУ(о), в колишнього соціал-демократа (об’єднаного), відтак — майже “нашоукраїнця”, минулого тижня завершилася несподіваним призначенням: тепер він керує виборчою кампанією Віктора Ющенка.

У неї Зінченко потрапив із ЦК комсомолу, де, крім іншого, відповідав за роботу зі ЗМІ. Був співавтором публічної заяви ЦК ВЛКСМ про рішуче засудження ГКЧП як спроби державного перевороту 19 серпня 1991 р., як повідомляє офіційна біографічна довідка. У ній же є кілька натяків на джерела походження капіталу Зінченка для створення каналу “Інтер”: “3 12.1992 р. по 10.1993 р. — директор ТОВ “Омента-Меркантайл”, із 10.1993 р. по 02.1994 р. — віце-президент, із 02.1994 р. по 07.1995 р. — заступник керівника представництва АТ “Балчуг”. З 08. по 12.1995 р. — генеральний директор АТЗТ ІА “Україна-Експрес”. Майже одразу “Інтер” став рупором СДПУ(о), одним із батьків якої був Зінченко.

Чому побив із нею посуд? Серед версій — фінансовий конфлікт двох партнерів — В. Медведчука й О. Зінченка. “Дещо пізніше до числа моїх близьких друзів увійшли Олександр Зінченко та Ігор Плужников. Усіх нас пов’язують не тільки теплі й щирі стосунки, але й спільні політичні цілі”, — цитата з офіційного сайту шефа президент-

ської Адміністрації. Стосунки й цілі не пов’язують уже з півроку — відтоді, як Зінченко зробив відому заяву про свої розбіжності з “есдеками” у “морально-етичних питаннях” і пішов з “Інтера”, в червні приєднавшись до “Нашої України”.

Цей прихід виявився найбільш знаковим у ланцюгу переміщень відомих фігур із провладного табору в опозиційний. “Першою ластівкою” став Іван Плющ, який залишив парламентську більшість задля фракції “НУ”. Далі був експосол у США Антон Бутейко. Він відкрито критикував президентську Адміністрацію і приєднався до УНП. Тепер — Олександр Зінченко. Якщо згадати історію формування “нашоукраїнського” штабу, присутність Олександра Олексійовича у блоці — то, радше, закономірність, а не сенсація. Наприклад, теперішній керівник штабу Роман Безсмертний не так давно був представником Президента у Верховній Раді. У найближчому оточенні Віктора Андрійовича не бракує й інших осіб, що раніше робили кар’єру в пропрезидентських структурах. Усе тече, все змінюється?

На Зінченка покладають надії у зв’язку з його статусом віце-спікера, який уміє домовлятися з протилежними силами. Крім того — соціал-демократичний вишкіл на службі в опозиції може попередити очікувані удари з боку Банкової, а їх, напевне, не бракуватиме. Нарешті, як згадують чернівецькі знайомі Олександра Олексійовича, “Сашко завжди продукував нестандартні ідеї і вмів їх втілювати”. Як і наскільки прислужиться це вміння “Нашій Україні”, стане відомо 31 жовтня.

Коментар політолога Володимира Полохала:

— Поки що важко сказати, чого чекати від призначення Зінченка. Наразі мало відомо про його реальний статус і повноваження, не йдеться про формальну роль. Усе залежатиме від диференціації цих повноважень і наскільки цей новий прихід до блоку відіб’ється на послабленні позицій Романа Безсмертного. Адже частину його повноважень, напевне, перебере Зінченко.

Безперечно, його призначення — це піарне явище, і не може не бути значного розголосу так само, як і еволюція Олександра Зінченка протягом цього року — від пропрезидентської політики до серйозного критика дій президентських сил. Ще цікавішим є цей феномен, якщо він відображає сьогоднішні настрої частини керівних еліт.

● **Людмила ПУСТЕЛЬНИК**

ПАРЛАМЕНТ

ОСНОВНИЙ ЗАКОН НА ПЕРЕПРАВІ МІНЯЮТЬ?

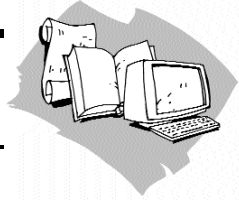
Напередодні Дня Конституції її вкотре намагаються реформувати.

Впровадження політичної реформи — чи не найважливіший останній багості перед президентськими виборами, який з усіх сил намагається штурмувати парламентська більшість і втримати — опозиція. Протилежні сили, здається, зуміли домовитися... Принаймні, тимчасова спеціальна комісія з доопрацювання законопроекту про внесення змін до Конституції вперше в історії своєї роботи одноголосно рекомендувала депутатам розглянути й ухвалити рішення щодо попереднього схвалення законопроекту 4180 та 3207-1. Зокрема комісія узгодила текст перехідних положень, відповідно до яких деякі статті законопроекту №3207-1 будуть введені в дію після 1 квітня 2005 року, а деякі — з моменту вступу на посаду нового Президента. Віце-спікер Адам Мартинюк навіть зауважив, що було прийнято рішення взяти за основу законопроект 3207-1 в редакції, направленої депутатами від “Нашої України”. Чого, тим часом, не підтвердив її депутат Микола Катеринчук. Однак наголосив: “Наша Україна” не відмовляється від того, що було б доцільніше впроваджувати зміни до Конституції після 2006 року, але на сьогоднішній день, розуміючи настрої в парламенті, готова піти на компроміс”.

Про те, якому з проектів віддали перевагу народні обранці, стане відомо завтра. Напередодні ж можна було хіба-що здогадуватися, скільки депутатів буде підтримувати законопроект 3207-1. Координатор більшості Степан Гавриш заявляв, що підтримка більшості цього законопроекту залежатиме від політичних домовленостей. Група “Центр”, з якою останнім часом активно працює віце-спікер і новий менеджер “Нашої України” Олександр Зінченко, швидше за все, підтримає у голосуванні “НУ” і БЮТ. Про свої наміри проголосувати “за” оголосила і фракція соціалістів. КПУ традиційно приєднається в голосуванні до більшості у її старих-нових “піснях про головне” або дещо видозміненого проекту 4105, який Верховна Рада не проголосувала у квітні і який тепер має номер 4180. Зміна двох останніх цифр не змінює суті, але залишається відвертою спробою обійти закон. Відповідно до якого, до невідомого проекту парламент не має права повертатися протягом 12 місяців. За день до голосування в парламенті Борис Беспалий (“Наша Україна”) поділився доволі песимістичними прогнозами стосовно його результатів:

— На жаль, сьогодні, в контексті президентських виборів, є висока вірогідність того, що будь-яке беззаконня може бути назване легітимною акцією. Тому цілком можливо, що проголосують саме проект 4180. Це так само, як під час недавньої поїздки Віктора Ющенка до Херсона його літак відмовлялися посадити без якихось пояснень, або в Новокаховці голова сільради закрутив ціпом ворота на стадіоні, — щоб Ющенко не міг виступити перед людьми. Та повернімося до законопроекту. Якщо в 3207-1 є раціональне зерно стосовно місцевого самоврядування, то 4180 — не що інше, як спроба конституційного заколоту і хабаря депутатам у вигляді продовження повноважень. Конституція — це священний документ, віками вимірний українцями. Та для більшості він має цінність звичайного паперу з друкарською фарбою на ньому, тому й саме у переддень 28 червня відбудеться цинічна спроба його зміни.

● **Л. П.**

МОНІТОРИНГ

Це питання ставили в численних листах наші читачі.

Ситуація, загалом, відома, але від того не стає менш обурливою: наш радіопростір заповнено російською продукцією з виразним презирливо-зверхнім (і не без шовіністично-імперського підтексту) ставленням до української культури, української мови і до незалежності народу. Що відображає переконання деяких високих московських чиновників, що такого окремого народу, а отже, й права на його державну самостійність, бути не може.

Часом у пресі можна знайти статистичні оцінки русифікації нашого радіопростору — оцінки різних експертних груп, громадських організацій, державних установ і навіть окремих громадян на підставі їхніх власних методик, а тому достовірність результатів тримається на запевненнях їх авторів.

Тому ми вирішили провести власне вибіркове дослідження радіопростору й детально розповісти читачам про наш дослід і досвід.

Отже, кожен із п'яти заздалегідь визначених журналістів "Слова Просвіти" сів до приймачів о 7-й годині ранку в середу 2 червня 2004 року, поклавши перед собою підготовлений за єдиною формою

ЯКУ КУЛЬТУРУ КУЛЬТИВУЄ РАДІО В УКРАЇНІ?

ЖАНРОВА СТРУКТУРА ЧАСУ МОВЛЕННЯ (% %)

№ №	Види (жанри) радіопередач	Перша програма Українського радіо	Третя програма радіо "Культура"	Радіо "Ностальжі" 99 FM	"Взросле радіо"	"Наше радіо"
1.	Інформаційні	18	1,5	5,0	11,9	9,75
2.	Публіцистичні	12	15	—	—	—
3.	Пісенні	3	5,0	75,0	62,0	50,75
4.	Наук.-популярні	10	20	—	—	—
5.	Розважальні	7	10	10,0	9,5	24,75
6.	Реклама/саморек.	15	1,5	7,0	13,5	14,75
7.	Культурологічні	10	28,5	3,0	—	—
8.	Репортажі	7	—	—	—	—
9.	Радіопостановки	5	3	—	—	—
10.	Літ. і літмузичні	13	17	—	—	—
11.	Інші	—	8,5	—	3,1	—

журнал спостережень, у якому мав зафіксувати початок, кінець, тривалість кожного радіовисилання, а також законспектувати зміст кожної передачі, занотовуючи суттєві елементи, вирази, репліки.

За об'єкт спостережень обрано п'ять джерел радіовисилань: Першу програму Українського радіо, третю програму (Радіо "Культура"), радіо "Ностальжі" — 99 FM, "Взросле радіо" — 106 FM та "Наше радіо" — 107,9 FM. Період спостереження тривав 400—420 хвилин (близько 7 годин) охопив три найбільш суттєві для слухачів відрізки часу в радіопросторі: від 7.00 до 9.00, від 12.00 до 15.00 і од 19.00 до 21.00 години.

Для більшої переконаності результатів, водночас із заповненням журналів, працівники нашої редакції виконували вибіркові записи радіовисилань у магнітофонному варіанті. З метою співставлення результатів діяльності цих п'яти інформаційних джерел визначено єдину для всіх жанрову структуру мовлення (табл. 1). Пропонуємо шановним читачам самостійно проаналізувати подані в цій таблиці числові значення в структурі часу мовлення, а можливо, комусь буде цікаво самим провести подібні спостереження.

● Стефан КОСТКА

У ВУХО

Щоб відповісти на це запитання, не обов'язково заглядати у святці засновницьких документів, що їх тримають у сейфі відповідні приватні власники. Бо з документами (і в документах) — повний порядок, так само як і з державною ліцензією на право приватного мовлення в радіопросторі України. Інша справа — що відбувається в самому радіоефірі. Зокрема на хвилі 107,9 FM — "Наше радіо".

Упродовж трьох часових відрізків установленого періоду спостережень загальною тривалістю 400 хвилин я зафіксував 189 окремих радіовисилань, у тому числі: 111 тематичних радіопередач і 78 рекламних та рекламно-промоційних фрагментів (із них 57 — це самореклама у формі коротких реплік.

Тривалість одного висилання, хвилин	Частка в ефірному часі, %
1	14,9
2	18,4
3	24,1
4	23,4
5	7,8
6	2,8
7	0,7
8	0,7

Якщо не враховувати реплік, структура використання ефірного часу станції "Наше радіо" характеризується такими пропорціями:

Як бачимо, дві третини всього ефірного часу станції "Наше радіо" становлять передачі тривалістю 2—4 хвилини — час цілком достатній для програвання однієї пісні, прочитання новин із прогнозом погоди чи рекламного блоку. Такий формат не розрахований на радіопостановки, літературно-музичні передачі. Розважальний жанр (пісенний калейдоскоп, розважально-конкурсні й вітальні передачі) займає в загальному ефірному часі "Нашого радіо" аж 75,5 %. Хтось кладеє свої гроші в радіопередачі для наших із вами радіорозваг.

Якщо й для розваг, то, в усякому разі, не дуже для нас із вами, позаяк "Наше радіо" лише 26,5 % свого ефірного часу використовує для висилання передач українською мовою. А якщо відмінувати 8 % часу, зайнятого українськомовними но-

винами та 11,05 % часу, зайнятого українськомовною рекламою, то на всі розваги по-українськи залишається 7,5 % ефірного часу. Практично це означає, що на кожні 5 українських пісень (мені випало почути лише сучасні шлягери) "Наше радіо" висилає в ефір 56 російських пісень. І що ж воно за пісні, і що ж воно за розваги?

“ТЕБЕ ОБКЛАДАЮТЬ МАТОМ...”

Година 7.25: "Здравствуйте, просыпайтесь... даже если у вас нет горячей воды... на Оболони нет горячей воды..."

7.26: "Только о нем мечтала, все отдавала ему... А что потом — не говори о нем..."

7.30: "...Она останется одна... и горячая луна... ну вот и вся любовь..."

7.37: "Наше радио! Запевай-те по-нашему!..." "Ни о чем не жалеи и люби просто так..."

7.39: "Они, если честно, не пара, не пара..."

7.43: "Шери, мешери... в закрытые двери... но я достучусь... я к русскому языку привык..."

7.46: "Наше, наше радио!..."

8.08: "Таю, таю, таю, плачу, плачу, плачу... словно талая вода... забываю..."

Раптом: "Слухай своє, рідне, воно найближче" і одразу за цим — по-російськи: "Наше радио!", а слідом: "Плач, если ты любила... плач, если не забыла..."

8.17: "Отрывайтесь по-нашему!..." Летят перелетные птицы..."

8.23: "Годі спати на нашому радіо!..." — "Не грусти, все вернется, наше лето — зима, ты придумала сама..."

8.30: "Наше радио ближе в каждом звуке!" "Ты где-то там, за горизонтом, где тепло и легко... ты опять далеко..."

8.37: "Наша реклама! Рідина для гальм... нові фарби "Рассвет"... Банк "Діамант".

8.40: "Дружите по-нашему!"

8.41: "Все равно, все равно... день это будет или ночь... Пусть это страшно и смешно..."

8.49: "Наше радио!" ... "Ты говорил, что будем жить на не-

бесах..."

... "Мы ставим музыку, а вы отгадываете мелодию... Будем наслаждаться от Лены Перовой..." "Там, где весна, там мои слезы... сегодня — север, завтра — юг..."

9.02: "Погода... Широка страна моя родная!"

9.06: "Я стала жить с тобой... всегда хочу я..."

12.00: "Прохождение экватора... наша погода!..."

Нарешті! Дочекалися — 12.06: пісня українською — "Ти дивися на крани на кухні, а вода нізвідки не виходить... Тебе обкладають матом у магазині... Спи собі сама, спи собі сама..." — і одразу без переходу:

12.10: "...Ах, какие они, ах, какие они, ах, какие они маленькие..."

... "Три мерси за любовь, три мерси на любовь и за кофе в постель... ты по-русски больше не знаешь слов..."

"Наше радио! Любите по-нашему!..."

12.54: "...И не надо ля-ля ... он охмурить хочет тебя... Наше радио!..."

Путешествуйте по-нашему!

13.30: "Зашел гость студии... (телефонный звонок)". "Аня з Киева..." "...Привет из Хмельницкого..."

13.46: Ирина Білик: "...снег оставляет твои следы... февраль — он забрал тебя навсегда..."

"Слухай своє, українське, воно ближче!" І тут-таки по-російськи: "Наше радио!"

...І знову І. Білик російською: "...уже не вернётся... он забрал тебя навсегда..."

13.50: Одразу по тому — штучна розкрутка оптимізму: "А где Вы в нашей стране отдыхаете?" — розмова з телефонною співрозмовницею Світлоною з Коломиї.

13.53: Без переходу — російська пісня: "Я жду тебя на краю земли... уносят меня на восток, на восток..."

Посеред пісні: "Слухай своє, українське, — воно ближче!" — і в

стик: "Наше радио!... по билету на восток... на восток..."

14.14: "...что мы будем вдвоем... поутру, поутру..."

"Слухай своє, українське, — воно ближче! — Наше радио!..."

"Одинокая, грустная стою у окна..."

ПІДСТУПНІСТЬ АНТИКУЛЬТУРИ

14.29: "Люди ночами делают новых людей... — делаю, делаю новых людей..."

14.44: "Наше радио!" "...Ты не верь, что нам хотят добра, ты не верь..."

14.56: "Наше радио!" "...Тыше, тише, я хочу услышать..."

19.07: "Больше никогда не будет любви..."

19.21: "Я тебя любила, я ждала, а ты не пришел ко мне..."

19.32: "Наше радио!" "...Утонула слезинка в бокале...", "...Я стала для тебя", "...рідина для гальм...", "Помоги мне, помоги мне..."

20.41: Ирина Білик: "Я посвящаю тебе свои песни, хотя тебе они неинтересны..."

"Слухай своє, для тебе, в твоїй країні! — Наше радио!" "...Я посвящаю тебе свои песни..." і т. д. і т. п.

* * *

Поняття "комерційне радіо" виникло на Заході наслідком перенесення рекламних оголошень зі шпальт газет на хвилі ефіру. Виникло в країнах, де традиційні схеми і структури в системі організації мовлення утворили дочірні станції регіонального висилання без ушкодження інтересів загальнонаціональних державних і громадських каналів, що, як правило, дотримуються багатожанрової сітки мовлення. А крім того, там існує багато спеціалізованих радіоканалів і програм, орієнтованих на культурологічні, навчальні, релігійні тощо передачі. Тому рекламно-комерційні канали з їхніми методами "ненав'язливого" нав'язування споживачеві відповідних інтенцій, вигідних для бізнесу рекламодавців, винесені на маргінес ефіру і не заважають слухачеві.

Зовсім інша ситуація — у нас, в Україні. Під провізоричною оболонкою завдань комерційності часом приховується мета антиукраїнська. Є всім відомий вислів —

"Кажи йому: свиня, свиня, свиня... і по деякому часі воно захрюкає!"

Коли через кожні 15—20 хвилин ведучий по-російськи вигукує "Наше радио! Наша погода! Наша реклама! Люби по-нашему! Путешествуй по-нашему! Отдыхай по-нашему!" або використовує вставки по-українськи — "Слухай своє, українське!" — а слідом російською: "Наше радио!" — і все в обрамленні російської пісні, то з часом у свідомості слухача відбувається зсув поняття і деформація уявлень про "наше" (їхнє — російське) і "українське" (вже невідомо яке).

Тим більше, коли зусібч подібним "вещанієм" монополюю "обкладають" слухача, не питаючи його згоди: у крамницях, на ринку, в маршрутках, у вагонах потягів тощо. А головне — антиконституційним чином реально зменшуючи ареал існування української мови в Україні. Слухача привчають до "норми" зросійщення, до російської безпардонності висловлювань, до значною мірою притаманної росіянам щодо українців саркастично-знущальної, зверхньої, "старшобратньої" манери спілкування, коли вислови "Как живешь? — Регулярно!...", "Ели-пали...", "Я к русскому языку привык...", "Отрывайтесь по-нашему...", "Наше радио ближе...", "Дружите по-нашему...", "Широка страна моя родная..." і т. д. і т. п. орієнтують нашого слухача у чіткому напрямку русифікації.

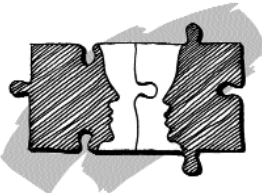
Чи це демократія? По-моєму, це більше схоже на глибоко продуману антиукраїнську деморалізацію з використанням сучасних PR-методів психологічного зомбування. Деморалізацію, спрямовану проти національної ідеї. У цих передачах ви не почуєте вислову "наша Україна", а лише "наша страна". Страна по-російськи. Це — русифікація України.

Якщо я помилюся, нехай шановні слухачі мене поправлять. Заздалегідь вдячний.

● Євген ГОЛИБАРД

P.S. Давайте спробуємо уявити собі українське "Наше радио" у Москві: "Співайте по-нашому! Кохайтесь по-нашому... чорнобріві, та не з москалями..."

Далі буде.

ЗАРОБІТЧАН НАЙБІЛЬШЕ ТУРБУЮТЬ... ВИБОРИ

ДОПОМОГА

— Центр проводив моніторинг-опитування серед українських заробітчанок в Італії (його результати були надруковані в попередніх числах “Слова Просвіти” — ред.). Як працювалося волонтерам, що розповсюджували анкети?

— Їм не завжди щастило. Траплялося, що наші прикордонники завертали бланки анкет, сприймаючи їх як якусь недозволену для перетину кордону продукцію. У самій Італії священик української церкви чомусь був проти того, щоб жінка-волонтер виступила з оголошенням про анкети. Однак опитування таки вдалося провести. Не в останню чергу завдяки тому, що українська громада в Італії — доволі численна і структурована, є українські школи, церкви, неурядові організації. Сім’ї, що повністю виїхали до Італії, отримали можливість легалізації.

— Скільки ж наших заробітчан зараз в Італії? На Заході?

— Різні джерела називають різні цифри. Українські офіційні установи кажуть про 10 000 українців, тим часом з Італії повідомляють про 100 000. Це тільки ті, що звернулися по дозвіл на проживання. За оцінками парламентського омбудсмена з прав людини Ніни Карпачової, всього на Заході перебуває від 3 до 7 мільйонів заробітчан. Зовсім недавно довелося почути, що 7 мільйонів — це тільки ті, що в Європі.

— Українська громада допомагає новоприбулим до Італії?

— Радше можна вести мову про надання платних послуг. Скажімо, люди продають своє попереднє місце роботи або інформацію про працевлаштування. Оформлюють, перекладають документи, надають медич-

Знайти вже поховане тіло української заробітчанки, відрадити від поїздки за кордон потенційних нелегалок і допомогти тим, що вже стали ними, — такі щоденні клопоти Західноукраїнського Центру “Жіночі перспективи”. Про це та про життя наших громадян за кордоном розповідає Марта ЧУМАЛО, заступник голови цього центру.

ну допомогу. Адже та, що від італійських медиків, за ціною недоступна навіть тим небагатьом, що працюють легально. Рятують українці, що раніше працювали за лікарським фактом у себе вдома.

Дуже допомагає українська Церква в Італії. Церква св. Софії в Римі навіть видає для тамтешніх українців журнал “До світла!”, уже вдруге провела форум українців. Була концертна програма за участю Олександра Пономарьова, “Пікардійської терції”.

— Що сьогодні найбільше турбує заробітчан?

— Може, комусь це буде видаватися дивним, але наші громадяни за кордоном дуже переймаються тим, чи зможуть проголосувати на виборах і чи не скористається хтось їхніми голосами за час відсутності в Україні. Раніше існувало таке правило: перед тим, як повернутися в Україну, люди повинні були стати на консульський облік у посольстві України, щоб уникнути проблем на кордоні у зв’язку зі своїм нелегальним становищем. Автоматично це давало право голосувати. Тепер цей обов’язок для заробітчан скасували, і тому вони побоюються, що ніде не зареєстровані й можуть втратити своє право голосу. Про це писали колективні звернення й відкриті листи, на які не дуже поспішають реагувати в Україні.

— Як ставляться до заробітчан наші державні установи за кордоном?

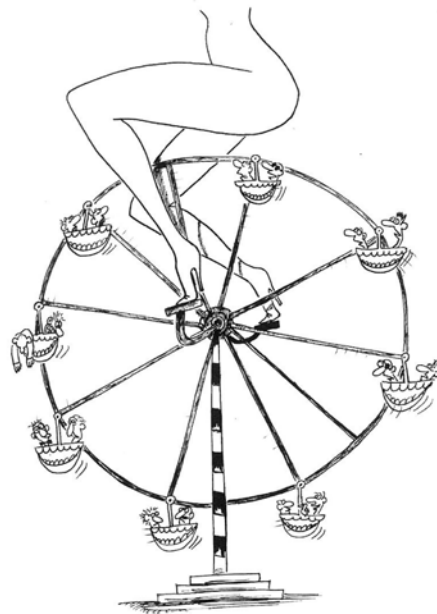
— На жаль, тут дуже багато залежить від особистостей тих, хто у них працює. Без перебільшення — лівова частка працівників дипломатичних установ ототожнює себе з небожителями, ставлячись до заробітчан відверто зневажливо. Вони не раз скаржилися на те, що в посольствах їх сприймають як напівлюдей і як завгодно принижують. Незалежно від того, легально чи ні працюють за кордоном наші громадяни. Наприклад, людина проїхала через усю Італію, щоб потрапити на прийом до якогось посольського чиновника, і через різні обставини в дорозі запізнилася хвилини на п’ять. Перед нею просто зачиняють двері, незважаючи на вмовляння і пояснення.

На щастя, є й протилежні приклади. В Туреччині група наших жінок потрапила в кризову ситуацію, працівники нашого посольства дуже охоче допомагали, радили, як краще вийти зі становища.

— По яку допомогу звертаються до Вас?

— Звертаються сім’ї, в яких пропав хтось із родичів. Найтрагічніший випадок стався років зо два тому. До нас прийшла жінка, в якій в Польщі зникла донька. Це був такий прикордонний бізнес, торгівля цигарками; дівчина щодня пішки перетинала кордон і якусь не повернулася. Працівники нашого Центру встановили, що її тіло поховали на території Польщі, як невпізнане, ми допомогли перевезти його в Україну.

Малюнок А.

Намагаємося надати якомога повнішу інформацію про всі небезпеки, які чекають заробітчан за кордоном, і, по можливості, відрадити їх від поїздки.

— Непоодинокі випадки, коли наші заробітчани гинуть за кордоном. Вам відомо про якісь серйозні слідчі дії стосовно причин їхньої смерті? Покарання винних тощо?

— Про подібне чути ще не доводилося...

Людмила ПУСТЕЛЬНИК

ЖИТТЯ

Ця історія про те, як молоде освічене подружжя помандрувало за океан. Виїхали аж до Америки, — щоб працювати за своїм фахом. Невеличка преамбула. Олена — професійний музикант, грає на скрипці. Закінчила спеціалізовану музичну школу й консерваторію в Києві, працювала в симфонічному оркестрі. На початку 90-х років музиканти отримували настільки жалюгідну зарплатню, що мова йшла вже не про добробут, а про виживання. Чоловік Олег — викладач російської мови та літератури, який працює в інституті, був не в змозі гідно забезпечувати родину. Що залишалося робити? Взяти приклад із багатьох знедолених співвітчизників і (з дипломом про вищу освіту) піти торгувати на базар? Першопрохідцем в Америку поїхав Олег, згодом забрав Олену. Зрозуміло, що спочатку було дуже нелегко, — чужа країна, мовний бар’єр, наполеглива праця. У них була мета — працювати за фахом, а не просто багато заробляти. Отож, довелося доводити американцям високий рівень своєї квалі-

ТИХЕ АМЕРИКАНСЬКЕ ЩАСТЯ

Мрія багатьох — займатися улюбленою справою і отримувати за це пристойну зарплатню. На жаль, у наш час і в нашій країні досягти цього вдається небагатьом. Надто людям із гуманітарною освітою чи тим, хто мав “необережність” отримати мистецьку професію. Не маючи умов для реалізації талантів і гідного життя, їм доводиться шукати щастя десь у чужій стороні.

фікації — адже нашим дипломам вони не довіряють. Тому, щоб зберегти свою професію, потрібно відвідувати спеціальні курси, потім складати іспити на право трудитися в Америці за спеціальністю. Вже там Олена закінчила докторантуру. Тепер вона працює викладачем музики в школі й керує шкільним оркестром. Її чоловік займається викладацькою діяльністю — вчить американських студентів російської літератури.

Власне, їм пощастило. Важкою працею добилися того, що за кордоном працюють за обраним фахом. Робочий день — не виснажливий. Олена працює десь до третьої години дня (позаяк це школа) і має довшу відпустку (влітку, коли діти

на канікулах). Олег їздить на роботу не щодня (хоча добиратися до неї кілька годин). За американськими мірками зарплатню отримують середню, але вже у кредит змогли купити будинок за містом, мають машину. Ніби й здійснилися мрії — є улюблена робота, забезпечене життя...

Водночас доволі важко психологічно. Багато моментів американського існування нашої людини видадуться не просто незвичними. Скажімо, всі там мають медичне страхування, тобто, якщо раптом щось трапиться зі здоров’ям, не виникне проблеми, де взяти гроші на лікування. Але лікарі не прибувають за викликом (як наші дільничні), захворів — сам сідай у ма-

шину і їдь до лікарні. Крім того, тобі не дозволять хворіти більше 10 днів на рік. Про лікування травами чи гомеопатією тамтешні лікарі взагалі не здогадуються. І навіть легеньку застуду починають “виганяти” сильними антибіотиками (навіть у маленької дитини!).

Як щодо ностальгії? Олена й Олег роблять вигляд, що її немає. Кажуть, що можуть купити будь-які книжки в так званих “російських магазинах”, куди привозять купу найновішої друкованої продукції. А от подібні українські — відсутні. Що стосується преси з наших просторів, то до США вона не потрапляє. Її можна почитати хіба що через Інтернет. Завдяки дешевому телефонному зв’язку можна часто

дзвонити в Київ родичам і друзям. Тільки проблематично всіх їх побачити, адже переліт через океан дуже дорогий, тому Олена й Олег не так часто можуть дозволити собі провідати близьких — лише раз на кілька років.

Їхній син народився в Америці, тому автоматично став громадянином Штатів. Розмовляє англійською, як рідною.

Чи збираються прожити все життя на чужині? Важко сказати. Свого часу вони б і не поїхали, якби можна було працювати й заробляти в Україні. Держава ж і ні ні дивиться крізь пальці, як її покидають молоді, освічені, талановиті люди, які могли б так багато зробити для своєї країни, а тепер примножують здобутки чужих. Після років наполегливої праці Олені й Олегу вдалося, нарешті, облаштувати своє життя, забезпечити всім необхідним дитину. Зараз мріють накопичити побільше грошей. Тоді, коли вийдуть на пенсію, зможуть повернутися на Батьківщину і жити в Україні, не думаючи про хліб насущний.

Катерина ТАРЧЕВСЬКА

БЕЗ КОМЕНТАРІВ

БАГАТА НАТАЛКА

Недавно вона знову приїжджала до рідного містечка — себе показати. У містечку про Наталку говорять як про несподівано успішну бізнес-вумен. Небагато посвячених знають, який саме у Наталки бізнес.

На другому курсі медучилища вийшла заміж — завагітніла від однокурсника. Сімейне щастя продовжувалося ще півроку після того, як у Наталки народився мертвий хлопчик. Із його батьком постійно сварилася: їй не подобалися хронічні злидні й невміння чоловіка з ними боротися, чоловікові — Наталчині дебюти в кулінарії та тижнями немитий посуд. Розійшлися.

На той час Наталці вже набридло медучилище, їй цілком серйозно захотілося отримати юридичну освіту. Але для цього не було грошей. Урешті, щоб за медучилище платити, їх теж не було.

Наталка поїхала до Польщі на заробітки. Влаштувалася офіціанткою в Лодзі. Там дізналася, що у

Варшаві офіціанткам платять утричі більше, навіть адресу щедрого бару Наталці дали. Вона поїхала до Варшави. Бар виявився установою, яку в Польщі цючливо називають “товариською агенцією” — там багаті “товариші” купують інтимне спілкування з “товаришками”. Наталка стала однією з них після недовгих роздумів.

Через півроку в агенції Наталка вже могла оплатити собі навчання в юридичному вузі, але ця ідея на той час була вже неактуальною. Наталка вдруге збиралася заміж — за одного з постійних “товаришів”.

До рідного містечка приїхала похвалитися новим законним чоловіком — середньої комплекції добродієм років сорока. Звати Яцеком. Яцек, людина закохана й небідна, купив Наталці бізнес — ту саму “товариську агенцію”. З там-

тешнім рекетом домовився — Наталчиних дівчат не чіпають. Тепер вона сама шукає “офіціанток”, у тому числі й серед співвітчизниць, яких чесно попереджає про майбутню роботу. Додому приїжджає не частіше одного-двох разів на рік — і через те, що все більше знайомих дізнаються про її справжній бізнес.

БІДНА ГАЛЯ

В Галі, на відміну від Наталки, диплом юриста був. А роботи в райцентрі не було. Зате піростала молодша сестра і хворіли батьки-пенсіонери. Їхні друзі виграли “зелену карту” до США. Після довгих умовлянь Галиних батьків прислали їй виклик.

Галія Америку не любила. Виявилося, що в них це взаємно. Уже

через тиждень у Нью-Йорку Галі до істерики захотілося додому, але гроші на зворотний квиток іще треба було заробити.

Галія заробляла прибиральницею в єврейському ресторані на Мангеттені. Його власники, колишні москвичі, до Галі зверталися не інакше, як “хохлушка”, і погрожували звільнити, коли “щось не подобається”. Але не звільняли — Галія щодня дуже старанно перемивала гори масного посуду й наводила блиск у ресторані. Осільки плакати на роботі заборонялося, Галія давала волю сльозам по дорозі додому — йдучи Бродвеем до станції метро. Зручно — ніхто на тебе уваги не звертає, плач собі, скільки завгодно. Якось крізь сльози побачила знайоме обличчя й, не дуже тямлячи, що робить, побігла йому назустріч.

Власник обличчя колись вів на телебаченні програму “Смак”, а ще раніше Галія любила слухати пісні у виконанні групи “Машина часу”.

Андрій Макаревич усе зрозумів без зайвих слів. Він повів Галю в найближче кафе, щось там для них замовив, і добру годину вони спілкувалися. Точніше, більше говорила Галія, а Макаревич слухав. Про те, як їй важко й самотньо в цьому клятому Нью-Йорку, як хочеться додому, як дістали власники ресторану й таке інше. А Андрій розповідав, що Нью-Йорк, узагалі-то, — не найгірше місце на землі, звук тут пишуть класно, а Галія обов’язково звикне. На прощання залишив свою візитку.

Галія телефонами на ній так і не скористалася, а Макаревича потім бачила тільки на подарованому ним календарі. Але відтоді їй справді стало якось легше у Нью-Йорку; господарі трохи зарплатню підвищили. Родичам додому Галія тоді написала, що навіть в Америці можна бути щасливою, хоч і ненадовго.

Л. П.

ЩО СПІЛЬНОГО МІЖ КОНСТИТУЦІЄЮ, «ЧОРНОЮ РАДОЮ» І ПЕРШОЮ СВІТОВОЮ ВІЙНОЮ?

Що приніс червень, а саме 22 його день 1941 року, нашій країні, знають усі. О 3 годині 15 хвилин без попередження і в порушення радянсько-німецького пакту про ненапад від 1939 року Німеччина розпочала війну проти Радянського Союзу. Протягом 22—29 червня велися прикордонні бої радянських військ. На базі Київського особового округу було створено Південно-Західний фронт, проти якого діяла німецька група армій «Південь», що складалася з 57 дивізій, у тому числі 9 танкових і моторизованих і близько тисячі літаків. Щоб нащадки ніколи не забували про страхіття, які несе з собою війна, 22 червня в Україні — День скорботи і вшанування пам'яті жертв війни.

23 число теж запам'яталося українцям, бо в 1888 році в Києві на Софійській площі відкрито пам'ятник гетьману Богдану Хмельницькому. У цей же день бурхливого 1917 року Комітет (Мала Рада) Центральної Ради ухвалив текст Першого Універсалу до українського народу, який проголошував автономію України в складі Росії, а Центральна Рада перебирала на себе державні функції. Наступного ж дня на вже згадуваній Софійській площі, яка була вщерть заповнена людьми, Володимир Винниченко зачитав текст прийнятого напередодні документа.

Саме в ці дні рівно три роки тому розпочався п'ятиденний офіційний візит глави Ватикану Папи Римського Івана Павла II в Україну. Його приїзд був великою подією для всіх віруючих українців, до яких Святійший Отець звертався їхньою рідною — українською — мовою.

Багате на події 26 червня. Напевне, люди старшого віку пам'ятають указ, виданий у 1940 році Президією Верховної Ради СРСР, коли в Радянському Союзі вводився восьмигодинний робочий день, семиденний робочий тиждень і кримінальна відповідальність за запізнення на роботу більше ніж на 21 хвилину. Паралельно з указом, що фактично перетворював людей на заручників системи, радянський уряд передав румунському посланцю в Москві заяву з вимогою «...в інтересах справедливості разом із Румунією негайно перейти до вирішення питання про передачу Бессарабії Радянському Союзу... і тієї частини Буковини, населення котрої... пов'язане з Радянською Україною як спільністю історичної долі, так і спільністю мови й національного складу». Цей ультиматум був прийнятий, і 28 червня уряд Румунії дав згоду на введення Червоної Армії в Бессарабію та Північну Буковину. Вже на початку липня Буковина й частина Бессарабії увійшли до складу Української РСР, а

Усе раніше прокидається сонце і менше сплять півні. Черешні, вишні, полуниці наливаються на нежаркому сонці цього горічного червня. Закінчується перший місяць літа. Хтось уже відпочиває, дехто лише збирається на канікули чи у відпустку, але, безперечно, на всіх трішки впливає літнє сонце і втома, накопичена за рік плідної роботи. І ми стаємо повільні, мріючи про відпочинок біля моря, в горах чи на власній дачі. Здавалося б, ну що можна робити влітку, як не відпочивати? Але ж ні. Гортаючи календар кінця червня, я переконалася, що він досить багатий на події, а випадкові збіги цікавих фактів у деякі дні робить його навіть дуже захоплюючим читивом.

решту Бессарабії було об'єднано зі штучно створеною на території України Молдавською АРСР і перетворено на Молдавську РСР.

Коли на нашій землі вже відгрімилі гармати Великої Вітчизняної війни, 26 червня 1945 року в СРСР введено звання Генералісимуса Радянського Союзу. І наступного ж дня першим і єдиним його власником став Йосиф Сталін. Можна тільки дивуватися, чому «вождь народів» не ввів цього звання раніше?.. А тим часом за океаном в американському місті Сан-Франциско народжувалася нова всесвітня органі-

зація. Делегатами 50-ти країн підписано Статут Організації Об'єднаних Націй, котрий набув чинності 24 жовтня цього ж року після його ратифікації п'ятьма постійними членами ООН і більшістю країн-засновниць. Мета діяльності ООН — підтримання і зміцнення миру, міжнародної безпеки та розвиток співробітництва між державами світу. З огляду на останні події, що відбуваються у світі, вам, шановний читачу, судити, чи зуміла організація досягнути своєї головної мети.

Історія не вірить у нещасні збіги й не прощає поми-

лок. Як би там не було, але 27 червневого дня 1709 року під Полтавою зазнали поразки війська шведського короля Карла XII в бою проти російських військ царя Петра I. Це поклато край намаганням гетьмана Івана Мазепи, котрий виступив союзником шведів, відокремити Україну від Росії. І він змушений був шукати захисту за кордоном, де невдовзі помер у селі Варниці під Бендерами (нині це територія Румунії).

Наші політики «вміють підбирати» дні для прийняття важливих рішень. Так, 28 червня в нас асоціюється з Конституцією: в цей день у 1996

році після 23-годинного обговорення у Верховній Раді України прийнято Основний Закон України. За текст нової Конституції проголосувало 315 депутатів, проти — 16.

Однак цікаво, що в цей же день 1663 року в Ніжині відбулася козацька «Чорна рада», на якій гетьманом Лівобережної України обрано Івана Брюховецького. Це був яскравий представник доби Руїни, котрий умів впливати на юрбу, будучи типовим демагогом. У політичних поглядах підтримував Москву і вважав царя за єдиного володаря України. Був антиподом Тетері, що

вважав за господаря України польського короля. 1665 року Іван Брюховецький поїхав до Москви, ставши боярином, одружився з московською княгинею Довгорукою і зрікся на користь Москви прав України; залишилися тільки станові права козаків. Усі податки перейшли до Москви, і гетьман не мав права вести стосунки з іншими державами. Брюховецький просив навіть прислати митрополита з Москви. Такі його дії, звичайно ж, викликали в Україні обурення, що призвело до козацького бунту, під час якого гетьмана вбили.

90 років тому в Сараєво сербським терористом убито австрійського ерцгерцога Франца-Фердинанда та його дружину. Цей злочин став формальним приводом до початку Першої Світової війни. А рівно через п'ять років (1919) у Дзеркальному залі Версальського палацу підписано Версальський договір, який поклав кінець цій війні на край невіддільних для Німеччини умовах — вона втратила 13 відсотків своєї території, всі заморські колонії, армія зазнала значного скорочення, а все озброєння було конфісковано, і на країну накладено значні грошові репарації на користь країн-переможців.

До речі, цього ж числа в 1577 році народився фламандський живописець Пітер Пауль Рубенс, 1712 року — французький письменник, філософ, просвітителі Жан-Жак Руссо. А в 1964 році у Вашингтоні відкрито пам'ятник Тарасові Шевченку.

Два останні дні місяця запам'яталися українцям тим, що в 1941 році у Львові Національними Зборами проголошено Акт відновлення незалежності Української держави і створено уряд під проводом Ярослава Стецька, а 1945-го — Закарпаття, що знаходилося під юрисдикцією Чехословаччини, приєднано до Української РСР. Чорним днем для всіх закоханих в українську пісню стало 30 червня 1995 року, коли на 44-му році життя цей світ покинув популярний співак, народний артист України Назарій Яремчук.

Уже витає у повітрі теплий, сонячний запах липового цвіту. А це значить, що незабаром середина літа. І настане одне з найголовніших старовинних свят українського народу — Купала. Буде День апостолів Петра і Павла, а також рівноапостольної Ольги, княгині Київської, та рівноапостольного Великого князя Володимира, у святому хрещенні — Василя. Відзначимо 14-турічницю прийняття Декларації про державний суверенітет України. Але все це буде пізніше, — коли відцвітуть липи.

Календар гортала
Олена БРЕЗІЦЬКА

ФОТОПОГЛЯД БОГДАНА ГДАЛЯ

Купити городини...

...поласувати полуниціями...

...випити квасу...

...потоптати траву. І все це у червні!

СЛОВО Просвіти

Засновник: Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Регістраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Головний редактор Любова Голова.
Шеф-редактор Павло Мовчан.
Редколегія: Л. Голова, Я. Гоян, П. Мовчан, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук.
Комп'ютерна верстка: Ірина Шевчук.

Адреса редакції: вул. Хрещатик, 10-Б, Київ, 01001.
Тел./факс 228-01-30. E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://www.prosvita.com.ua
Передплатний індекс 30617.
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України». Зам. № 3301226. Наклад 14 000.

Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи та світліни не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів.